

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Å utforske i kunst og håndverk

— *En søken etter eget uttrykk*

Vivi-Ann Andreassen Sømhovd

Mastergradsoppgave i design kunst- og håndverksdidaktikk, november 2018

Sammendrag

I denne masteroppgaven *Å utforske i kunst og håndverk*, ønsker jeg å finne frem til ny innsikt gjennom arbeid med utforsking som prosess og metode. Med utgangspunkt i eget skapende arbeid søker jeg å oppnå en bredere forståelse for arbeid med utforskende tilnærming i praktisk estetiske fag, både knyttet til eget skapende arbeid og som undervisningsmetode. Oppgaven tar utgangspunkt i eget forprosjekt med utprøvinger på tekstil i 2015. Valg av tema var motivert utfra egen interesse for arbeid med tekstile materialer. Jeg har undret meg over hvordan utforskende tilnærming kan benyttes for å fremme læring. Jeg var også nysgjerrig på hva som kjennetegnet disse prosessene.

Denne oppgaven har vært en utforsking i seg selv, hvor målet har vært å få forståelse for betydningen av utforskende tilnærming i eget skapende arbeid. Videre ønsker jeg å kunne sette mine refleksjoner inn i et fagdidaktisk perspektiv. Skolen skal utdanne elevene til å håndtere fremtidige utfordringer der det anes at det kreves kreativitet. Elevene skal oppøve kompetanser for seg selv, og for at de skal være bedre rustet for fremtiden. Å utforske handler blant annet om å tilegne seg kunnskap gjennom en prosess. Med dette som bakgrunn ønsket jeg å se nærmere på hvordan en utforskende tilnærming kan brukes i faget kunst og håndverk. Oppgaven viser verdien av utforskende tilnærming i form av kompetanser som kan oppøves og metodens muligheter.

Forord

“Å undre seg er begynnelsen til større innsikt”

-Gresk ordtak

Denne masteroppgaven har vært en lang prosess, og den har gitt meg ny innsikt og en ny forståelse av å arbeide med en utforskende tilnærming. Gjennom hele masterløpet har jeg søkt og oppdaget nye sammenhenger. Jeg har undret meg og vært nysgjerrig. Som student har jeg undersøkt og arbeidet målrettet og disiplinert for å forsøke å belyse problemområdet. Jeg har erkjent at jo mer jeg har studert, jo mer har jeg innsett alt jeg ikke vet. Allikevel kan jeg si meg veldig godt fornøyd med de erfaringene jeg har gjort meg og all den kunnskapen som jeg har tilegnet meg på veien. Den tar jeg med meg videre i mitt arbeid.

Det er mange rundt meg som fortjener en stor takk for at jeg har kommet i mål med å levere denne oppgaven. Takk for all oppmuntring, gode ord, støtte, bidrag, forståelse og ikke minst tilrettelegging. Jeg setter veldig stor pris på det!

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	1
1.2	Utdyping av problemområde	2
1.2.1	En utforskende tilnærming i eget skapende arbeid	3
1.2.2	Fagdidaktiske perspektiver	4
1.3	Å utforske.....	4
2	METODE.....	6
2.1	Tilnærming gjennom den utøvende del	6
2.1.1	Mitt praktiske materiale.	6
2.2	Tilnærming til didaktisk perspektiv	7
2.3	Validitet, reliabilitet og etikk	8
3	TEORI OG KUNNSKAPSGRUNNLAG	9
3.1	Forskning på feltet	9
3.2	Teori.....	10
3.2.1	Dewey	10
3.2.2	Schön.....	10
3.2.3	Knain & Kolsbø	11
3.2.4	Spencer mfl	12
3.2.5	Grendstad	13
3.3	Fordyping i læreplandokumenter.....	13

3.4	Erfaringsgrunnlag fra undervisning	15
3.4.1	Undervisningsopplegget	15
3.4.2	Elevintervju.....	16
3.5	Kunstnere som belyser problemstillingen.....	17
4	PRESENTASJON AV UNDERSØKELSEN OG ANALYSE	20
	Fase 1	21
	Fase 2	22
	Fase 3	23
	Fase 4	25
4.1	Uttrykket og <i>fornemmelsen</i> - en oppsummering.....	30
5	DRØFTING	32
	Referanseliste.....	39
	Vedlegg 1: Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (SND).....	42
	Vedlegg 2: Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (SND).....	43
	Vedlegg 3: Jutrem (1975) PRODUKTUTVIKLINGSMODELL.....	44
	Vedlegg 4: Godkjenning opphavsrett Ane Graff.....	45
	Vedlegg 5: Godkjenning opphavsrett John Godly.....	45

Figurliste

Figur 1. Knain & Kolsø, (2011). Utforskende arbeidsmåter fremstilt som en syklisk prosess (basert på figur i Knain & Kolsø, 2011, s 18).....	11
Figur 2. Spencer mfl., (2012). Definisjon av kreativitet (basert på figur fra Spenser mfl. 2012).	12
Figur 3. Undervisningsopplegg ”Meg, meg selv og jeg” (2016b). Pedersen, N. & Sømhovd, V. Tromsø 2016.	16
Figur 4. “You are my marble 3 (2012), Throw (2013), Slurred slggish (2013)”, av Graff, A. Tekstil og maling. http://anegraff.com	17
Figur 5. ”ursprung”, 2011,av C. J. Godly. Olje og pigmenter. www.conradjgodly.com/werke/werke-2011/ursprung	18
Figur 6. Henriksen, L. Bilder av kursmateriale fra Nasjonalteateret. Foto: Sømhovd, V. Tromsø 2015	19
Figur 7. Bilder av utprøvinger fra fase 1. Prøve F,D,C,H. Tromsø 2015	21
Figur 8.) Bilder fra utprøvinger i fase 2, prøve 3,18,18. Tromsø 2015	22
Figur 9. Bilder fra prosessen i fase 3. Tromsø 2015.....	23
Figur 10. Noen utvalgte prøvelapper fra fase 2 og 3. Tromsø 2015.....	24
Figur 11. Utvalg av prøvelapper	25
Figur 12. Min 1.side.....	26
Figur 13. Min 2.side.....	27
Figur 14. Min 3.side.....	28
Figur 15. Min 4.side.....	29
Figur 16.) Oprettet instagramkonto #aldringstekstur av Sømhovd, V. Tromsø 2018 https://www.instagram.com/masteroppgave2018/	30

1 INNLEDNING

Tittelen på denne masteroppgaven er *Å utforske i kunst og håndverk*. Oppgaven bygger på et forprosjekt fra 2015 der jeg gjennom eget skapende arbeid utforsket uttrykksmulighetene som lå i teksturvirkninger på tekstile flater. Gjennom dette prosjektet ble jeg oppmerksom og nysgjerrig på betydningen av utforskende prosesser som metode og jeg undret meg over hvordan det å utforske kan gi elever viktige erfaringer. Skolen har blant annet i oppgave å fremme de ferdigheter og kompetanser som anses å være viktig i fremtiden. I NOU 2015:8 – *Fremtidens skole*, blir kompetanse i å utforske og skape løftet frem som ett av fremtidens fire aktuelle kompetanseområder. Å utforske og skape er ett av hovedområdene som er tenkt å være fagovergripende og dermed inngå i alle fag. Kompetanse i å utforske og skape blir i rapporten knyttet til kreativitet, innovasjon, problemløsning og kritisk tenkning. Det vektlegges at opplæringen legger fundament for den enkelte til å tilegne seg kompetanser gjennom hele livet. “Evne til kritisk vurdering, problemløsning og kreativitet kan bidra til at den enkelte mestrer ulike hendelser i livet”. “Unge mennesker er av natur undrende og utforskende, men nysgjerrighet må stimuleres for å utvikles” (NOU 2015:8, s.31).

Å utforske og skape ansees relevant og verdifullt for oss både i skolen og i livet som helhet. Man kan si at undring og nysgjerrighet er en del av menneskets natur og en drivkraft i utforskende prosesser. Slik jeg ser det utforsker vi for å skape mening og forståelse i omgivelsene våre. Denne naturlige iboende nysgjerrigheten kan være en ressurs og gi motivasjon og mestring for elevens læring. I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan en utforskende tilnærming kan bidra og stimulere til læring gjennom undring, refleksjon, og skapende uttrykk. Jeg er opptatt av å oppøve kompetanse i å utforske gjennom skapende prosesser både i forhold til eget skapende arbeid og for elevene.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Å utforske i kunst og håndverk, er en oppgave med fokus på verdien av utforskende tilnærming og hvordan denne arbeidsmåten kan være med på å utvikle min didaktiske kompetanse og personligere uttrykk i fagfeltet kunst og håndverk. Å utforske og skape blir som nevnt løftet fram som et viktig kompetanseområde i fremtidens skole både i Meld. St. 2 (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s.41) og Ludviksen-utvalget (NOU 2015:8, s.31). En utforskende tilnærming har en tydelig plass i den gjeldende læreplanen for kunst og håndverk (Utdanningsdirektoratet, 2006) med fokus på nysgjerrighet, undring og eksperimentering.

Med utgangspunkt i føringene som ligger til grunn for de nye fagplanene er det ingen grunn til å tro at dette perspektivet blir svekket i den nye lærerplanen som er under utarbeidelse, heller tvert imot. Kunst og håndverk er et fag der praktisk skapende aktiviteter på verkstedet med materialer vektlegges. Det er blant annet et uttrykks- og kommunikasjonsfag, der egne uttrykksformer står sentralt. Jeg har i forprosjektet av masteroppgaven, arbeidet med uttrykksformer som harmonerer med et subjektivt uttrykksønske. Gjennom utforskende arbeidsprosesser ønsket jeg å gjøre meg erfaringer, få kunnskap og ferdigheter som kunne gi meg svar på hvordan jeg kunne finne fram til det uttrykket jeg søkte etter. Dette uttrykket kan kobles til min fasinasjon av patina og ulike patinerings teknikker. Jeg er inspirert av, og tiltrekkes av det røffe, gamle, slitte, rustikke og værbitte. Samtidig liker jeg det skjøre, rene, enkle, moderne og rolige. Ved å utforske mulighetene som lå i å bearbeide overflaten på tekstil med ulike virkemidler med materialer, redskaper og teknikker, var jeg på søken etter et uttrykk som hadde et særpreg med “min signatur”. Tekstil er et materiale jeg liker å jobbe med fordi det har mange kvaliteter, for eksempel taktilitet, mykhet og formbarhet. Disse egenskapene gir mange variasjoner og muligheter til å utforske. Denne utforskende tilnærmingen interesserte meg, og jeg undret meg over denne måten å tilegne meg kunnskap på og hvordan erfaringer fra min utforskende tilnærming kunne ha en overføringsverdi i en fagdidaktisk sammenheng. Dette var noe jeg ønsket å se nærmere på, og ledet meg fram til denne problemstillingen:

Hvordan kan en utforskende tilnærming benyttes i søken etter et eget uttrykk og ha overføringsverdi i en fagdidaktisk sammenheng?

1.2 Utdyping av problemområde

Jeg vil her utdype og belyse problemområde. Jeg søkte etter et eget uttrykk gjennom en metode som har fagdidaktisk karakter og ønsket å gjøre meg erfaringer med å utforske som arbeidsmetode. Eget uttrykk bruker jeg om å kunne uttrykke noe av personlig karakter. Problemstillingen har en utforskende tilnærming og jeg belyser den ut ifra erfaringer fra eget praktisk arbeid der jeg søkte etter et eget uttrykk. Sammen knyttes dette opp mot teori og kunnskapsgrunnlag.

Hovedvekten i denne oppgaven er knyttet til min egen praktisk utøvende utforskningsprosess i det praktiske arbeidet. Jeg har utforsket bearbeiding av overflaten på tekstil gjennom en rekke prøvelapper. Formalestetiske virkemidler som komposisjon og tekstur er sentralt for meg. Utforskingen skjer gjennom å bearbeide materialet og skape teksturer med form og farger. På prøvelappene i den utforskende delen har jeg benyttet ulike teknikker. Denne skriftlige oppgaven henger tett sammen med det praktisk utøvende arbeidet jeg har utarbeidet. Det å utforske er som nevnt en sentral metode som brukes i faget, der tilnærmingen i seg selv er et mål.

1.2.1 En utforskende tilnærming i eget skapende arbeid

Det praktiske arbeidet danner utgangspunkt for undersøkelsen og en utforskende arbeidsmetode har vært sentral. Intensjonen er å vise en sammenheng mellom teori og det praktiske arbeidet.

Jeg er av den oppfatning at teksturen på alle overflater som endrer seg med tiden blir gjenstand for spennende uttrykk. Det kan være en falleferdig mur, jern som ruster, hud som aldres eller plagg som slites. Alt som setter spor etter tid og liv. Utgangspunktet mitt var en søken etter noe som hadde en annen dimensjon enn det mitt verbalspråk kunne uttrykke. Med eget uttrykksønske mener jeg et uttrykk som harmonerer med det jeg ikke klarte å sette ord på før jeg startet på prosjektet. Jeg hadde en fornemmelse av at det var noe spesielt, men klarte ikke å definere helt presist hva dette var. Med utgangspunkt i denne fornemmelsen søkte jeg å finne dette uttrykket gjennom en utforskende tilnærming. Hva inneholder dette uttrykksønsket og hvordan skal jeg gå fram for å finne ut av hva dette handler om?

I den utøvende delen har jeg gjennom praktisk utforskende arbeid på prøvelapper, og gjennom analyse av mitt materiale, forsøkt å finne noen svar. Hva og hvilke uttrykk er det jeg leter etter? Jeg vil forsøke å artikulere og visualisere uttrykkene. Kan jeg finne et språk for det jeg vil formidle gjennom tekstil som materiale? Denne søken ligger til grunn for undersøkelsen min, og kanskje berører dette noe som er sentralt i faget?

I prosessen med å utforske og eksperimentere med eget uttrykk har jeg forsøkt å finne fram til formalestetiske virkemidler som kunne gi gode løsninger på tekstil i kombinasjon med eget uttrykksønske. Hvordan kunne jeg utvikle ulike *personlige* teksturuttrykk?

1.2.2 Fagdidaktiske perspektiver

I det fagdidaktiske perspektivet belyser jeg problemstillingen med et utgangspunkt i erfaringer jeg gjør meg gjennom egen undersøkelse og ser på hvordan det å utforske fremstår i læreplanen. Hele oppgaven bygger på et fagdidaktisk perspektiv da selve metoden er av fagdidaktisk art.

Verdien av eksperimentering og utforsking underbygges i den nye *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen* (Utdanningsdirektoratet, 2017). I Meld. St. 28 (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016) -*En fornyelse av Kunnskapsløftet* sier regjeringen at de vil styrke de praktiske og estetiske fagene. Gjennom de siste læreplaner, L97 og Kunnskapsløftet (2006) har de praktiske og estetiske fag fått en større teoretisk vektlegging. Signaler går nå imot å styrke det håndverksmessige ved å vektlegge arbeid med ulike materialer og nye teknikker på verksteder (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016, s. 49). Det løftes fram at de praktiske og estetiske fagenes særegne verdi i skolens dannelsesoppdrag ligger i mulighetene fagene gir elevene til å eksperimentere med uttrykksformer og arbeidsmetoder. Bakgrunnen for stortingsmeldingen er to offentlige utredninger som gjennomført av Ludvigsen-utvalget, nedsatt av forrige regjering. Satsingen på de praktiske og estetiske fagene begrunnes ut i fra fagenes kjerne. En styrking skjer i forlengelsen av erkjennelsen av disse fagenes allmenndannende funksjon. Meldingen peker på at de praktiske og estetiske fagene er spesielle i skolen, blant annet fordi de tar i bruk andre læringsmetoder enn de mer teoretiske fagene.

Denne læringsformen har lenge vært anvendt i kunst og håndverk der den gir rom for at elevene får utforske og utvikle egen forståelse. En utforskende tilnærming er i en fagdidaktisk sammenheng en strategi i undervisningen der målet i seg selv er å stimulere til utforskertrang og utvikle kompetanser.

1.3 Å utforske

Å utforske står sentralt i kunst og håndverk og inngår i det praktisk skapende arbeidet. Det innebærer å utforske i materialer, teknikker og estetiske virkemidler der hensikten er å prøve ut og undersøke gjennom praktisk skapende arbeid. Det å utforske i denne masteroppgaven forstås som en arbeidsmåte, den fasen i arbeidsprosessen der en undersøker og utforsker noe som er ukjent fra før, der en bruker egne tidligere erfaringer i møte med nye teknikker, materialer og estetiske virkemidler. Å utforske betyr også å prøve nye framgangsmåter

underveis, og ta i bruk tidligere og nye kunnskaper i prosessen. En prøver og feiler, reflekterer og starter på nytt, vurderer, eliminerer bort, gjør nye utprøvinger og utforsker sine idéer. Jeg bruker begrepet å utforske om den fasen i den kreative prosessen der man utvikler og prøver ut ideer. Nysgjerrighet er en viktig drivkraft i utforskende tilnærming. Begrepet å eksperimentere er nært beslektet med det å utforske og brukes, slik jeg forstår det, synonymt i faget kunst og håndverk. Jeg har valgt å bruke begrepet å utforske fordi dette begrepet er svært sentralt i de nye styringsdokumentene for skolen (NOU 2015:8).

Cathrine Hansen, professor i formgivning, kunst og håndverk - billedkunst, har en definisjon av det hun kaller en eksperimenterende metode som beskriver den tilnærmingen jeg har valgt i eget skapende og utforskende arbeid på en god måte:

Med en eksperimenterende arbeidsmåte mener jeg at en med basis i egne skapende evner arbeider i materialenes egenskaper og iboende muligheter, for å skape nye formuttrykk som på forhånd ikke er presist definert. Med nye formuttrykk mener jeg formuttrykk som enten er nye for deg selv, eller er nye både for en selv og andre (Hansen 1982, s 8).

2 METODE

I dette kapittelet presenteres metodene jeg har benyttet meg av for å belyse problemområdet. De ulike strategiene danner grunnlag for mine refleksjoner. Det har gitt meg muligheten til å kunne tolke og forstå problemområdet.

2.1 Tilnærming gjennom den utøvende del

Masteroppgaven bygger på en tilnærming gjennom kvalitativ metode. Kvalitativ metode blir blant annet brukt når vi ønsker å undersøke og beskrive menneskers opplevelser. I det utøvende arbeidet har jeg benyttet en fenomenologisk tilnærming. Fenomenologisk tilnærming handler om å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med, og forståelse av et fenomen (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2010 s.82).

“Fenomenologiens oppgave er å få fram noe av det vi kan og vet, uten at vi er klar over det, gjøre det ubevisste bevisst” (Halvorsen 2013, s.138). Fenomenologien er forankret i en distinksjon mellom førstepersons erfaring og tredjepersons observasjon. Her kommer kravet om å beskrive handlingen nøye for å kunne drøfte, reflektere og analysere fenomenet på avstand. Halvorsen forklarer at tilnærmingen handler om å gjøre det usynlige synlig og det ukjente kjent. I prosessen har jeg turnert fra første til tredjeperson, og reflektert over hvordan jeg forstår det hele ut ifra min egen posisjon. På denne måten ble jeg både den som samlet inn og skapte (jeg-fase) og den som tolket empirien som ble produsert underveis i en oppsummerende tilbakeskuende refleksjonsfase (meg-fase) noe Halvorsen kaller en dobbeltfunksjon når hun beskriver hvordan forskeren opererer i estetiske fagområder (Halvorsen, 2013).

2.1.1 Mitt praktiske materiale.

Prøvelapper: Undersøkelsen min består av 46 prøvelapper på tekstil, hvorav jeg gjør en dybdeanalyse av fire utvalgte. Målet med utforskningen har vært tosidig. Jeg ønsket å frembringe kunnskap gjennom erfaringer med en utforskende tilnærming i et fagdidaktisk perspektiv, og å komme fram til et eget uttrykk, det jeg videre kaller *fornemmelsen*.

Materialet har jeg behandlet på følgende måte. Undersøkelsen består av fire faser. I prosessen har jeg gjennomført undersøkelser ved å bearbeide overflaten på tekstil. Jeg har utforsket ulike materialmuligheter og kombinasjoner, og tilegnet meg ulike teknikker. Jeg har hele veien arbeidet intuitivt og åpent. Jeg kommer tilbake til en grundigere redegjørelse av undersøkelsen i KP 4.

Notater: Jeg har skrevet refleksjonsnotater til analysemateriale. Notatene har gitt meg grunnlag for tolking, redegjørelse og forståelse av materialet. I arbeidet har jeg søkt å generere kunnskap om betydningen av en utforskende tilnærming gjennom et førstepersonsperspektiv med beskrivelser av mine erfaringer og opplevelser i den skapende prosessen. Notatene har gitt meg mulighet til å reflektere over situasjonen mens jeg skrev de, og i etterkant av arbeidet. Jeg har underveis beskrevet hvilke materialer og teknikk jeg har benyttet, og hvilke materialer som fungerer godt sammen. Notatene har blitt brukt til å utføre dobbeltfunksjonen.

Fotomateriale: Jeg har utforsket gjennom kamera og andres bilder som jeg føler har berørt noe ved det uttrykket jeg har søkt etter. Dette har vært brukt som inspirasjon og vært en støtte i søken, det har vært en del av min bevisstgjøringsprosess. Fotomaterialet blir ikke analysert, og jeg går ikke nærmere inn på dette i undersøkelsen. Dette tilhører den utøvende del som presenteres i tilhørende utstilling.

Analyser: Jeg har gjort en dybdeanalyse av fire utvalgte prøvelapper. Jeg har utarbeidet et analyseskjema der jeg har beskrevet og tolket de utvalgte prøvelappene. I analysen systematiserer og konkretiserer jeg uttrykkene gjennom en materialteknisk spesifikasjon, formalestetisk beskrivelse og en subjektiv beskrivelse.

2.2 Tilnærming til didaktisk perspektiv

Utøvende del: For å kunne belyse verdien av tilnærmingen har jeg systematisert egne erfaringer og opplevelser fra arbeidsmetoden. Gjennom notater, som henvist over, har jeg kunnet se viktige poenger fra erfaringene med arbeidet i utøvende del.

Fordypet meg i styringsdokumenter: Jeg har foretatt søk på kategorier som omhandler utforskende tilnærming i læreplanverket for å få oversikt over hvordan det fremstilles. Dette presenteres som en del av kunnskapsgrunnlaget. Jeg har også sett på utredning fra NOU 2015:8 og Meld. St. 28. som omhandler utforskende tilnærming.

Erfaringer fra undervisning: Jeg har bygget på elevundersøkelser som jeg har utført på VG1 i masterløpet. De er en del av mitt grunnlag og presenteres som en del av mitt kunnskapsgrunnlag. Undersøkelsene brukes ikke i sin helhet, men jeg vil referere til narrativene og elevsitatene fra intervjuet.

2.3 Validitet, reliabilitet og etikk

Undersøkelsen kan ha begrenset gyldighet i forhold til at den i hovedsak tar for seg mine egne erfaringer i den skapende prosess, og at det har et lite materiale. Resultatet kan kanskje likevel gi et bidrag til fagfeltet fordi de gjennom innsikt i erfaringer om utforskende tilnærming kan gi forståelse om metoden i kunst og håndverk. Resultatene støttes av relevant teori og kan dermed ha en overføringsverdi til andre. Reliabiliteten avhenger av nøyaktigheten i mine beskrivelser. Jeg har hatt fokus på at materialet skal være pålitelig i eget utøvende arbeid. Jeg er oppmerksom på at min forståelse, bakgrunn og mine verdier kan påvirke mine tolkninger og min framstilling av erfaringene i undersøkelsen.

Jeg har fått godkjenning fra elevene og SND i forbindelse med begge undersøkelsene som er utført i undervisningssammenheng. Arbeidene deres er anonymisert, men kan være gjenkjennelig på foto. I narrativene og sitatene har jeg anonymisert elevene med fiktive navn. Alle bildene av eget arbeid har jeg tatt selv. Kunstbildene som er i oppgaven har jeg innhentet godkjenning for bruk av.

3 TEORI OG KUNNSKAPSGRUNNLAG

I dette kapittelet redegjør jeg for teori og kunnskapsgrunnlag som er relevant for min problemstilling. Jeg har også innhentet bakgrunnsstoff i form av inspirasjon fra kunsten, elevundersøkelser og fordyping i læreplanen. Jeg presenterer dette som en del av mitt kunnskapsgrunnlag.

3.1 Forskning på feltet

I denne delen vises det til relevant forskning på utforskende tilnærming i skolen og utforskende arbeidsmetode med teksturuttrykk.

Jeg har ikke funnet forskning innenfor feltet som dekker mitt fokus på utforskende tilnærming i en fagdidaktisk sammenheng i kunst og håndverk.

Eirin Lande Jensen (2018) har skrevet en masteroppgave om utforskende tilnærming:

Utforskende arbeidsmåter på barneskolen- mer enn bare utforskning. Hun undersøkte begrepet utforskende arbeidsmåter i lærerplanen og didaktiske muligheter og begrensninger med utforskende arbeidsmåter i barneskolen. Undersøkelsen viser at det ligger tydelige føringer for utforskning under vitenskapelig metoder i naturfag og samfunnsfag og at de andre læreplanene heller vektlegger trening av enkeltferdigheter som kan inngå i utforskende arbeidsmåte.

Videre poengterer hun at overordnet del fremmer at utforskning skal inngå i all undervisning.

Undersøkelsen viste at det ligger flere didaktiske vurderinger til grunn. Tilnærmingen gir rom for tilpasninger og åpner for at elevenes undring og nysgjerrighet kommer i fokus. Det krever samarbeid, styring via godt planlagte rammer, og at lærerens interesse, erfaring og holdning til utforskning, og lidenskap for fagene påvirker valg av arbeidsmetode. Hun har utelatt praktisk-estetiske fag i sin avhandling (Jensen, E.L. 2018).

Lisa Marstad (2002) har i sin hovedfagsoppgave *teksturert masse-medium* skrevet om teksturuttrykk og tekstur som virkemiddel med målsettingen om å utvikle en arbeidsform som kan gi elevene praktisk erfaring med taktil tekstur som virkemiddel og stimulere den taktile sansen. Undersøkelsen har fokus på eksperimentering med redskaper og materialer på ulike måter for å bidra til å utvikle en kreativ holdning der intuitive og analytiske arbeidsformer er med i en prosess. Her vektlegges stimulering av den haptiske uttrykksmåten, oppfattelsen av gjenstander gjennom berøring, med ulike medium der det eksperimenterende og analytiske er elementer i en forprosess. Altså er den utforskende arbeidsmåten en metode for å gi elevene

erfaringer som igjen er med på å utvikle kompetanse i faget, ifølge Marstad. Elevene vil kunne få erfaringer med virkemidler og måter å uttrykke seg på (Marstad, L.2002).

3.2 Teori

I denne delen redegjør jeg for fagteori som berører min problemstilling.

3.2.1 Dewey

Å utforske er en velkjent læringsform og læringsteorien er blant annet kjent gjennom John Dewey (1859-1952) og hans berømte sitat *learning by doing* (Imsen, 2005). Teorien hans tar utgangspunkt i et problem og setter elevene i aktivitet for å løse problemet. Dewey og hans tenking om erfaringsbasert læring er et sentralt perspektiv på pedagogiske ideer om elevaktivitet (Dewey, 2008). I hans tenkning er relasjonen mellom kunnskap og handling i en problemløsende aktivitet viktig. I hans teori er læring et resultat av individuell utforskning. ”Det vil si at læring betraktes som en aktiv prosess hvor individet konstruerer egen kunnskap ut fra egne erfaringer ”(Imsen, 2005 s.228). I en problemløsende metode er det elevene selv som står i fokus ved at de selv samler inn opplysninger og lager en problemformulering de skal belyse. Han er også opptatt av at innholdet i undervisningen må ta utgangspunkt i elevenes erfaringer. Med Deweys slagord *learn to know by doing and to do by knowing* vil læring også fremstå som en dialektisk prosess der elevene får integrere erfaringer, teori, observasjoner og handlinger (Kolb, 2000). Gjennom å handle selv får elevene muligheter til å reflektere over sine egne handlinger og slik kunne justere sin kunnskap. Ifølge Dewey må aktiviteten være målrettet, slik at det blir en kontrollert eksperimenterende aktivitet, sprunget ut av et *følt behov* (Myhre, 1996).

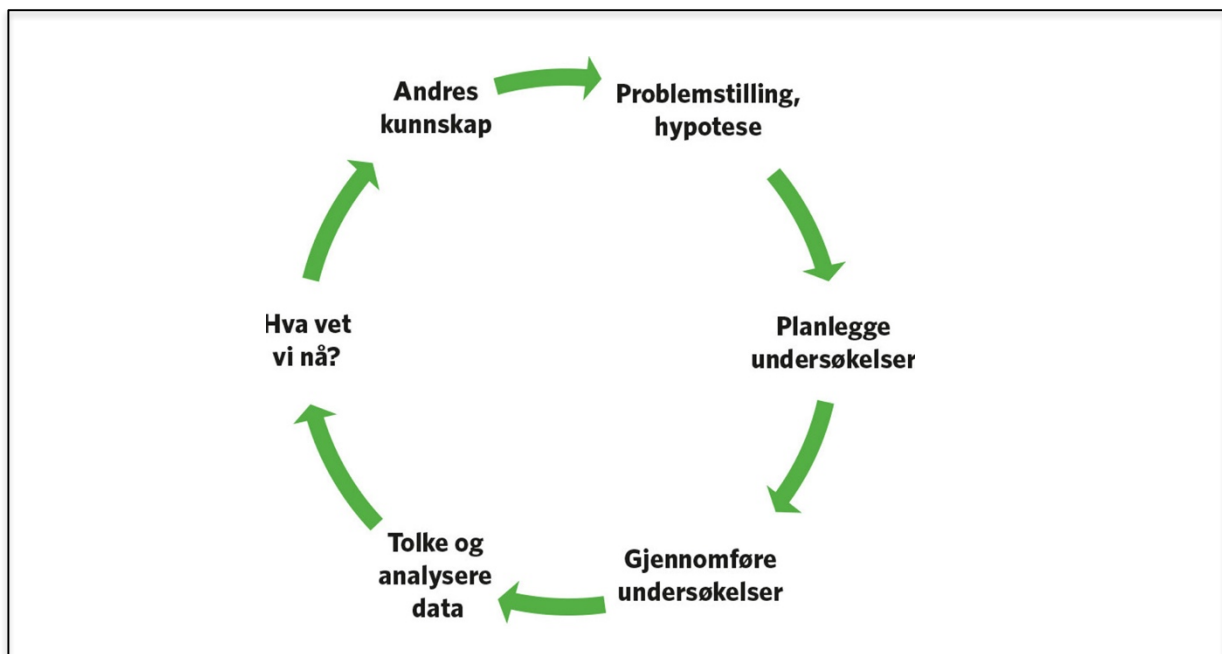
3.2.2 Schön

Schön har i sin bok *Den reflekterende praktiker* (Schön, 2001) på betydningen av å undervise på en måte hvor elevene oppnår praktisk kunnskap. Han mente at hver situasjon er unik og at opplevelsen er individuell. Denne undervisningsformen, hvor eleven hele veien reflekterer over egne handlinger når de eksperimenterer i nuet gjør at de hele tiden kan omforme og forbedre oppgaven ved å benytte sine egne iboende kunnskaper. Refleksjon i handling skjer når vår handling omformes av vår tenkning samtidig som vi utfører handlingen. Schön viser også til kroppsfilosofien når han sier at den praktiserende har bygd opp et repertoar av eksempler, bilder, forståelser og handlinger. Når en praktiserende skal finne fornuft i en

situasjon som oppleves som ny, hentes blant annet dette frem, og det blir en del av refleksjonen som aktøren bruker aktivt for å finne ut av den nye situasjonen.

3.2.3 Knain & Kolsbø

I boka *Elevene som forskere i naturfag* bruker Knain & Kolsbø en defenisjon om utforskende tilnærming som “Arbeidsmåter som påkaller og øver kompetanser i å stille et spørsmål og utvikle svar som underbygges ved hjelp av bevismidler” (Knain & Kolstø, 2011). Denne prosessen beveger seg i en syklus der problemstillinger leder til nye hypoteser som igjen krever nye undersøkelser (fig 1). Utforskende arbeidsmåter blir da sentrale, siden det er et kjernetrekk ved dem at en beveger seg fra et spørsmål eller et problem mot å finne og forbedre kunnskap og løsninger (Knain & Kolstø, 2011). Dette er knyttet til naturvitenskap, men modellen har relevans til flere fag.

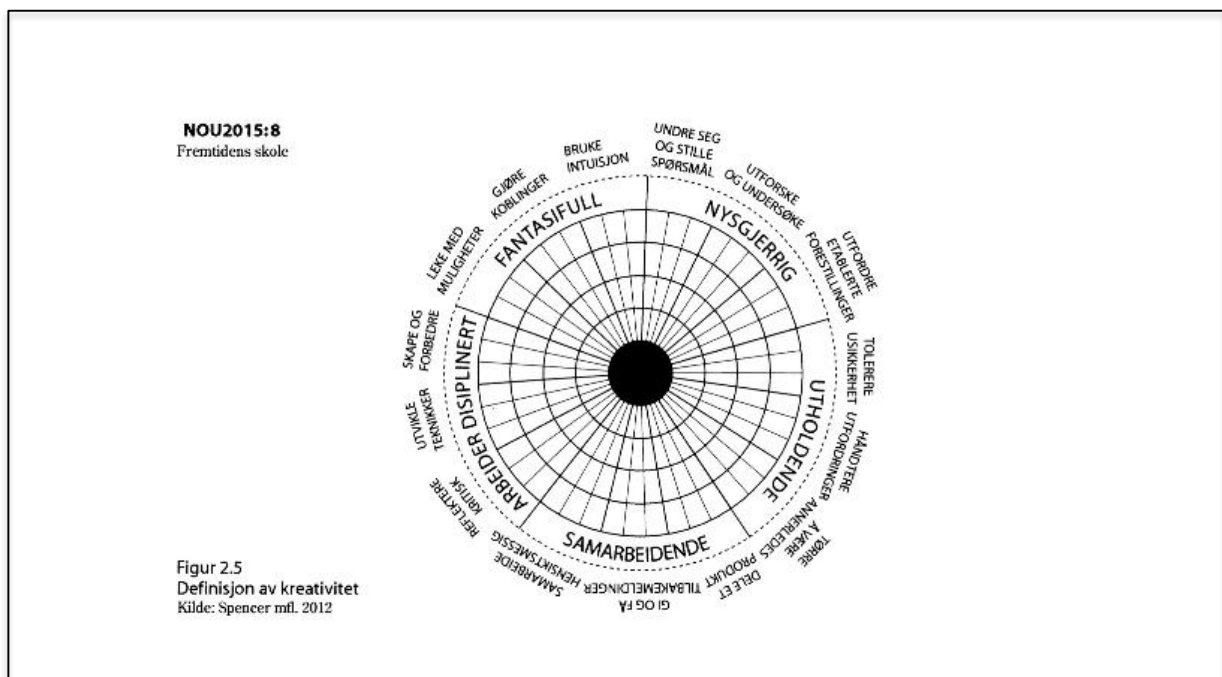
Figur 1. Knain & Kolsø, (2011). Utforskende arbeidsmåter fremstilt som en syklisk prosess (basert på figur i Knain & Kolsø, 2011, s 18).

Denne modellen kan gi noen assosiasjoner til den hermeneutiske sirkelen der kunnskapen er i bevegelse og der den fornyes og forstås. ”Denne fortolkningsprosessen går ut på at fortolkning skjer i stadige bevegelser mellom det man skal tolke, konteksten det tolkes i og vår egen forforståelse” (Gilje & Grimme, 1993, s.153). Vi bygger dermed opp kunnskap på bakgrunn av den forståelsen vi allerede har.

3.2.4 Spencer mfl

Spencer mfl. hevder elevene kan utvikle ferdigheter ved å oppøve evner. Utvalget i Meld. St. 28 vektlegger at kompetansen i å blant annet utforske kan utvikles og læres gjennom å stimulere til kreativitet. NOU 2015:8 bruker en definisjon på kreativitet hentet fra en teori fra Ellen Spencers mfl (Spencer m.fl. 2012.) Hun mener at å trene opp kreativiteten er en forutsetning for å håndtere fremtidens utfordringer. Kreativitet er en kompleks egenskap. Den omfatter alt fra nysgjerrighet, fantasi, samarbeid, utholdenhet, og å kunne arbeide disiplinert. Spencer definerer kreativitet som en ferdighet, som er sammensatt av, og utvikles ved kombinasjon av flere evner. Slik hun definerer kreativitet er *utforske og undersøke* for å finne løsninger en del av kompetansen. utdyping av modellen (fig 2) beskriver Spencer viktige sider av kompetansen.

Samarbeidende: å dele et produkt, gi og motta tilbakemeldinger og samarbeide på en hensiktsmessig måte. **Å arbeide disiplinert:** å utvikle teknikker, å kunne reflektere kritisk og å skape og forbedre. **Nysgjerrig:** å ha evne til undring og å stille spørsmål, evne til å utforske og undersøke og å stille spørsmål ved etablerte sannheter. **Utholdende:** å ikke gi opp i møte med utfordringer, å tørre å være annerledes og å tolerere usikkerhet. **Fantasifull:** å utvikle fantasifulle løsninger og muligheter, å leke med ulike muligheter, å gjøre koblinger og å bruke intuisjon. (Spencer, 2012).

Figur 2. Spencer mfl., (2012). Definisjon av kreativitet (basert på figur fra Spenser mfl. 2012).

3.2.5 Grendstad

Psykolog Nils Magnar Grendstad har en forståelse av at kreativitet i første rekke er en holdning til seg selv, til sine omgivelser og tilværelsen generelt. Grendstad beskriver kreativitet utfra noen holdninger jeg tenker er relevant i forbindelse med en utforskende tilnærming. Han mener at det sentrale i denne holdningen er problemåpenhet, mulighetsåpenhet, og villighet til å handle (Grendstad, 1980, s.27). Denne teorien innebærer en åpenhet for å se utfordringer, problemer, feil eller mangler som kan forbedres, og gjøre det mest formålstjenlige i situasjonen. Mulighetsåpenhet er en åpenhet for at det finnes muligheter for å gjøre noe med, eller løse utfordringen og ha en tro på at det alltid finnes noe en kan bidra med for å gjøre noe bedre.

3.3 Fordyping i læreplandokumenter

I denne delen tar jeg for meg hvordan læreplanverket fremstiller begrepet å utforske, herunder også: utforskende tilnærming, utforskende aktiviteter og utforskende arbeidsmåter. Jeg har valgt følgende dokumenter *Kunnskapsløftet - overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen*¹ (2017) og *læreplan i kunst og håndverk* (Utdanningsdirektoratet 2006).

Jeg har foretatt et søk etter de kategoriene jeg mener har relevans til, og som assosieres med begrepet å utforske og som er knyttet til dette. Søkeordene jeg har valgt ut er blant annet *eksperimentere, eksperimentering, å utforske, utforske, utforskende, teste ut, undersøke, stille spørsmål, undre seg, utforskertrang, nysgjerrighet, utprøve, utforskning*. I treffene har jeg søkt å se og tolke i forhold til det som har en sammenheng med det å utforske i skapende arbeid i faget kunst og håndverk. I det følgende vil jeg presentere noen av treffene jeg fikk.

Læreplanverket er fundamentet og rammen for opplæring i skolen. *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen* (Utdanningsdirektoratet, 2017) er ny, og skal inngå i den nye læreplanen. Den inneholder de overordnede målene som grunnskolen og den videregående skolen skal sikte mot.

Overordnet del er utarbeidet i etterkant av *Meld St. 28* (Kunnskapsdepartementet 2016) og *Ludviksen-utvalget* (NOU 2015:8) der det har vært fokus på å styrke de praktisk estetiske

---

¹ Dokumentet har enda ikke trått i kraft per 15.10.18

fagene og mulighetene de gir elevene til å eksperimentere med uttrykksformer og arbeidsmetoder. Den overordnede delen gir treff på flere av søkeordene og omtaler flere steder vektlegging av utforskende tilnærming og skolens ansvar for å innføre dette i undervisningen. Innledningsvis heter det, under formålet med opplæringen, fra opplæringslovens formålparagraf at: “Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng” (Opplæringsloven § 1-1).

Her legges det føringer for at elevene skal kunne utforske gjennom forskjellige aktiviteter og at læreren skal legge til rette for utforskertrøng. Her fremmes verdien av utforskende tilnærming der eleven vil kunne utvikle seg gjennom å utfolde seg i skapende prosesser med å utforske. Tilnærmingen vil også kunne gi elevene muligheten til å oppleve og erfare skaperglede. Verdien av å utforske underbygges også under punkt 1.4 *Skaperglede, engasjement og utforskertrøng* (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7). Elevenes kreativitet vektlegges og er viktig for å kunne møte utfordringer i fremtiden:

I opplæringen skal elevene få rike muligheter til å utvikle engasjement og utforskertrøng. Evnen til å stille spørsmål, utforske og eksperimentere er viktig for dybdeløring. Skolen skal respektere og dyrke fram forskjellige måter å utforske og skape på. Elevene skal lære og utvikle seg gjennom sansning og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Også under 1.3 kritisk tenking nevnes det at den utforskende kunnskapen kreves for å utvikle ny kunnskap. “Opplæringen må derfor søke en balanse mellom respekt for etablert viten og den utforskende og kreative tenkningen som kreves for å utvikle ny kunnskap” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Det presiseres også lærerens rolle til å bidra til at elevene får kompetanse i å utforske og skape. “Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Under 1.4 Skaperglede, engasjement og utforskertrøng står det om barns nysgjerrighet. “Barn og unge er nysgjerrige og ønsker å oppdage og skape”. I læreplanen (LK06) står det at barns nysgjerrighet er en naturkraft og det fremste mål for utdanning er utvikling. Nysgjerrighet er

en naturlig trang og kraft barn har og i sosiale settinger utvikler de skapende evner og tilegner seg nye kunnskaper.

Begrepet *utforske* er ikke brukt i læreplanen for faget, verken under formål, hovedområde, grunnleggende ferdigheter eller kompetansemålene. Begrepet *eksperimentere* derimot viste flere treff under kompetansemål for faget. Da denne planen snart utgår vil jeg ikke gå inn på å konkretisere disse treffene, men konkludere med at det å eksperimentere har hatt en plass i faget. Med de føringer som ligger i bla overordnet plan er det all grunn til å tro at det å eksperimentere, eller utforske kommer til å få enda større vekt i fagplan for kunst og håndverk.

Treffene viser flere steder innhold der utforskende aktiviteter og tilnærminger står sentralt, som for eksempel under problemløsende aktiviteter, praktisk skapende arbeid, utvikling av ideer, kreativitet og fantasi.mm

3.4 Erfaringsgrunnlag fra undervisning

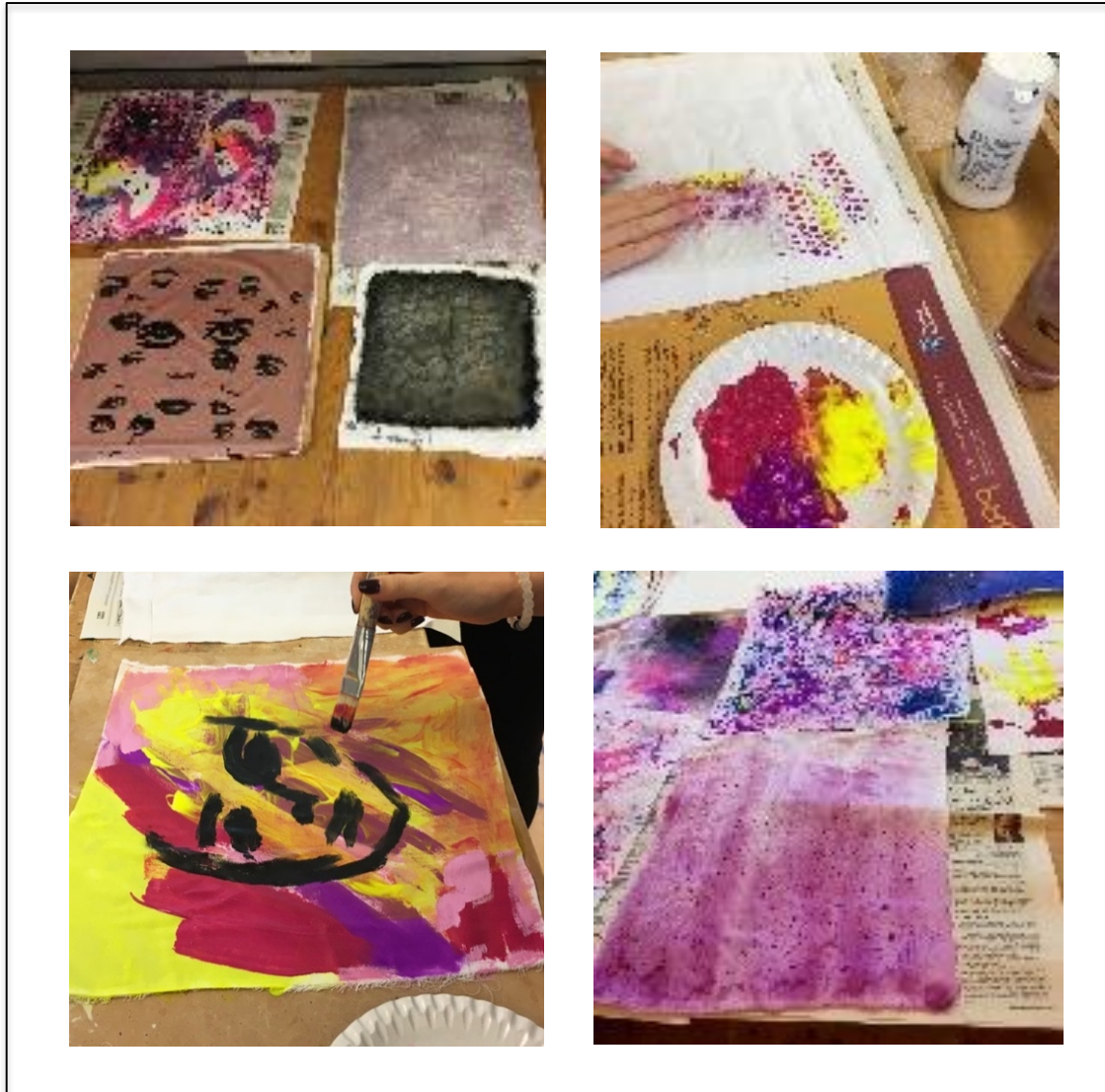
Som en del av mitt erfaringsgrunnlag vil jeg i drøftingsdelen benytte elementer fra elevundersøkelser jeg gjennomførte med en medstudent i en tidligere del av masterstudiet (Pedersen, N. & Sømhovd, V. 2016a, 2016b). I disse elevundersøkelsene var vi nysgjerrig på elevenes erfaringer og opplevelser med å utforske i praktisk arbeid og foretok da to undersøkelser med elever i videregående skole, VG1. Den ene delen består av et undervisningsopplegg der vi ønsket å se på elevenes erfaringer og utfordringer med å utforske. Den andre består av svar fra elever om deres opplevelse av verdien de har med å utforske. Jeg anser denne erfaringen som relevant også i grunnskolen.

3.4.1 Undervisningsopplegget

I undervisningsopplegget ønsket vi å se på hvilke erfaringer elevene gjør seg gjennom utfordringene de får ved å jobbe med i eksperimenterende prosesser med identitet som tema. Og videre hvordan dette kom til uttrykk på tekstil (fig 3) og makemake. Der problemstillingen var hvilke erfaringer elevene gjør seg gjennom utfordringene de får med ved å jobbe med identitet i eksperimenterende prosesser, og hvordan dette kommer til uttrykk.

Materialet består hovedsakelig av observasjon, noe som ga grunnlag for å konstruere narrativer. Gjennom disse fortellingene kunne jeg få en større forståelse om elevenes ulike

erfaringer med å prøve ut noe nytt. Jeg bruker narrative og erfaringene til å understøtte poenger i drøftingsdelen.

Figur 3. Undervisningsopplegget "Meg, meg selv og jeg" (2016b). Pedersen, N. & Sømhovd, V. Tromsø 2016.

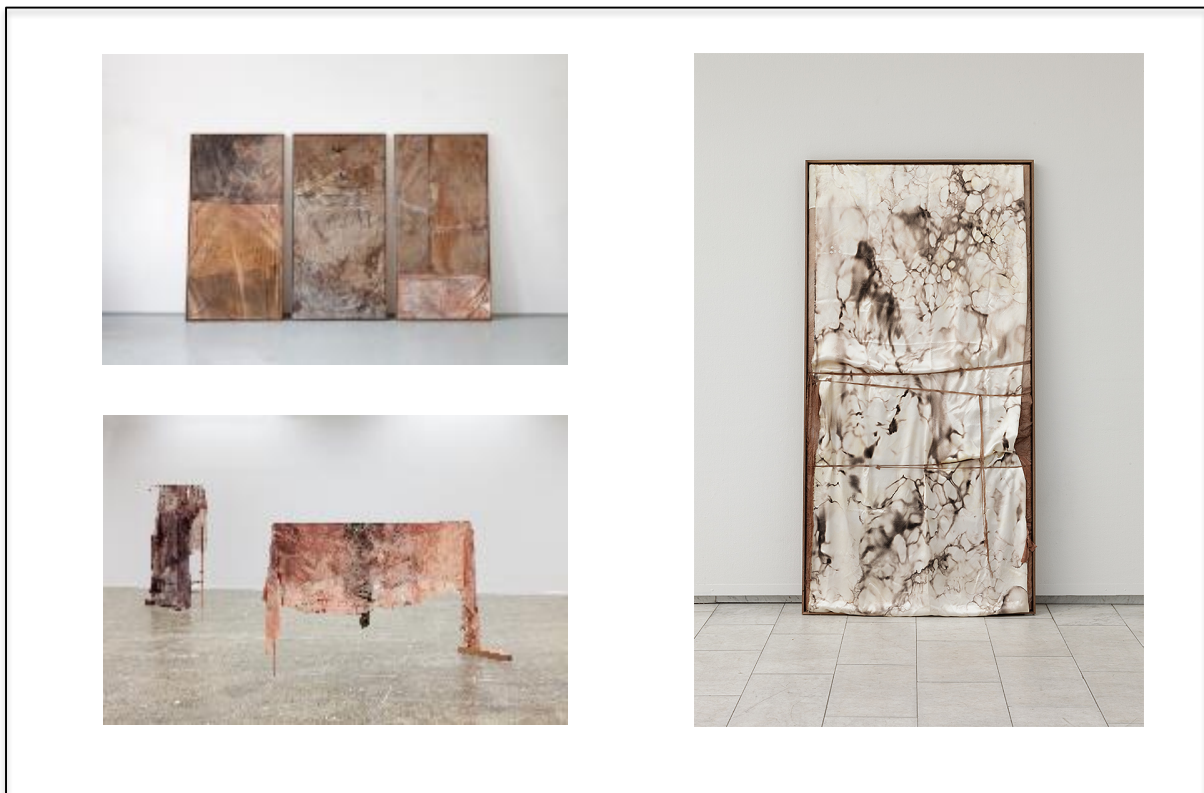
3.4.2 Elevintervju

I tilknytning til undervisningsopplegget har vi også foretatt en liten spørreundersøkelse blant elevene om deres opplevelse av verdien av å eksperimentere. Formålet var å rette fokus på betydningen av å jobbe utforskende. Materialet belyser hvordan elevene selv opplever og erfarer egen læring. Jeg vil bruke materialet av resultatet i drøftingsdelen.

3.5 Kunstnere som belyser problemstillingen

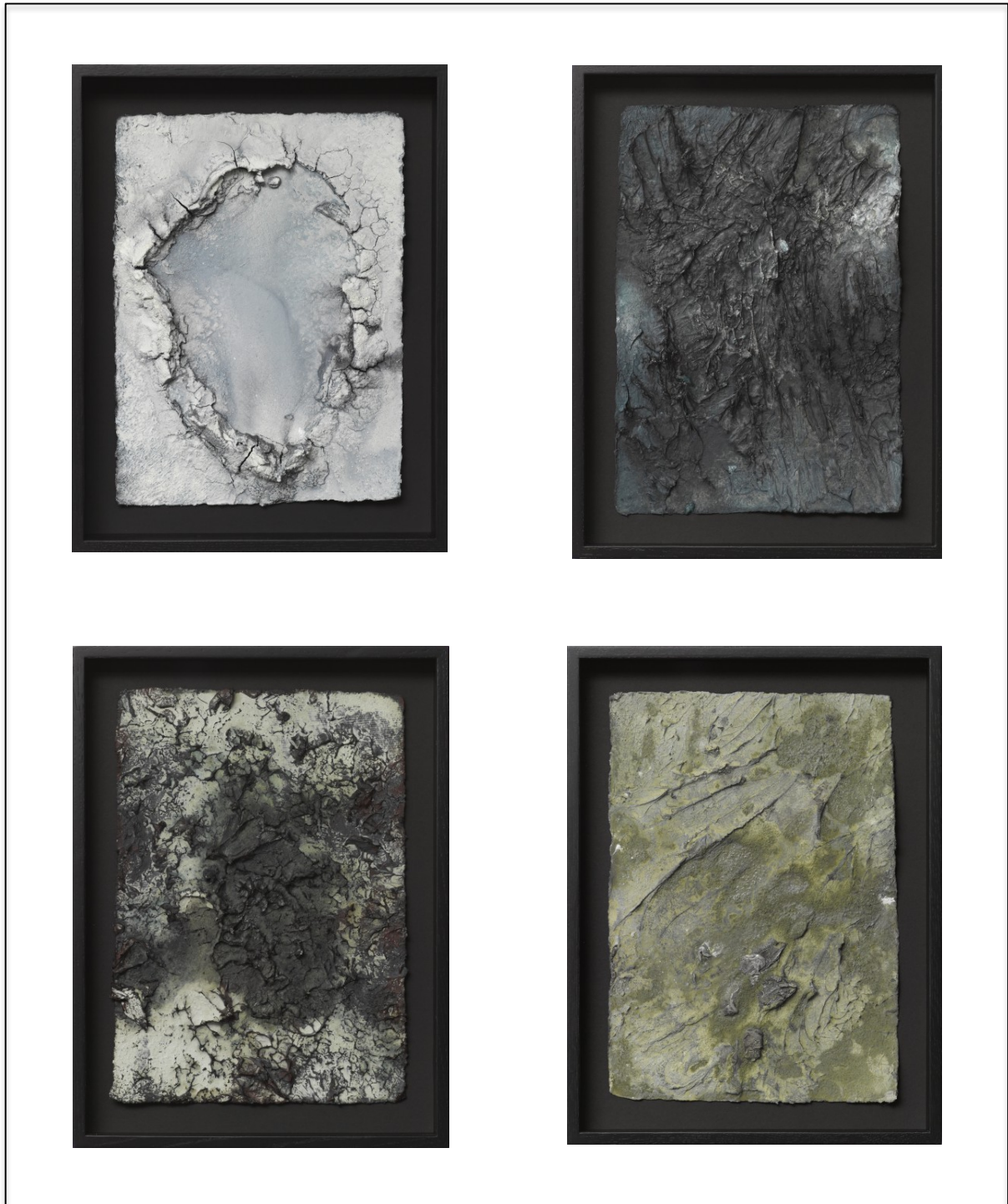
I prosessen med å belyse problemstillingen har jeg søkt og innhentet relevant kunnskap fra kunsten. Kunstnere og fagpersoner som jobber utforskende på ulike måter, har inspirert meg og ledet meg videre i arbeidet. Dette har gitt kunnskap og ledet retningen underveis i den utforskende tilnærmingen. Det er også en del av grunnlaget for oppgaven.

Ane Graff er kunstner fra Bodø. Arbeidene hennes består av skulptur, tekstil, tegning, maleri og illustrasjon. Kjernen i arbeidet hennes består av en undersøkelse av materiens natur. Under arbeidsprosessene har jeg blitt inspirert av Ane Graff som eksperimenterer med nye teknikker i tekstile materialer. Graff arbeider med endringsprosesser og gradvis forfall i materien, samt med ulike materialers iboende sårbarhet, ustabilitet og forfall (fig 4). Graff sier at hun kommuniserer med uttrykkene sine. “Jeg påvirkes av alt rundt meg og produktet er et resultat av meg selv og kontakt med meg. Det gir tanker og refleksjon omkring uttrykket som skapes og det inntrykket det gir andre” (Skylstad, 2014). Dette sier noe om å hente fram noe i seg selv der hun ønsker å kommunisere på en annen måte en verbalspråket. Jeg kan kjenne meg igjen i det Graff sier. Det handler om å formidle noe særegent og personlig.

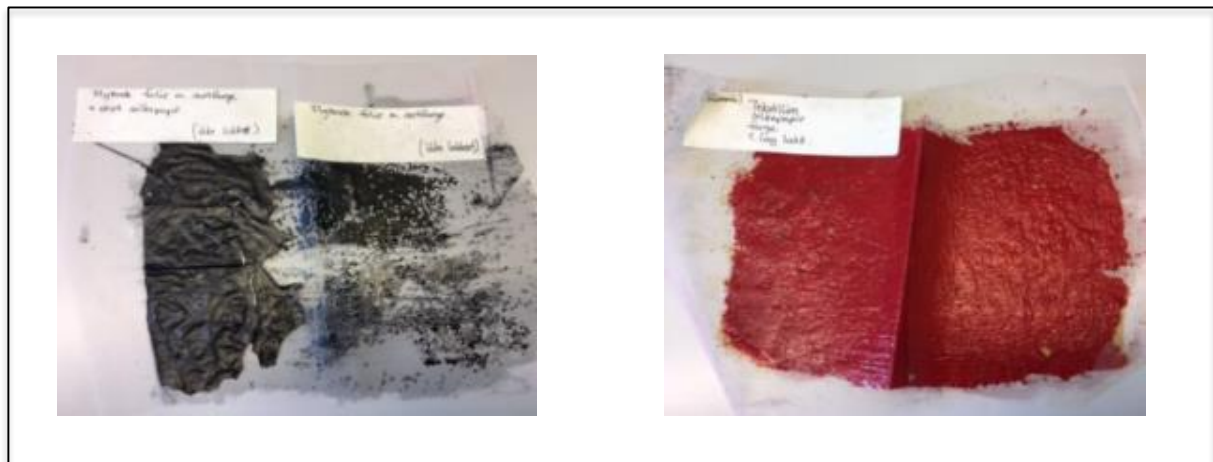
Figur 4. “You are my marble 3 (2012), Throw (2013), Slurred slggish (2013)”, av Graff, A. Tekstil og maling.
<http://anegraff.com>

Conrad Jon Godly er sveitsisk maler, skulptør og fotograf. Arbeidene hans har en tekstur og et lys som gjør at motivene ser naturtro ut. Mange av verkene tar opp fjellandskapet i de Sveitsiske alper. Bilder med olje og pigmenter der eksperimentering med teknikker for å skape teksturer treffer noe i meg. Dette handler om opprinnelse og det tiden fører med seg. Motivene fra *ursprung* fasinere meg mest. Det betyr opprinnelse og handler mye om det jeg er på søken etter. Her følger noen av hans arbeider fra *ursprung* 2011.

Figur 5. "ursprung", 2011, av C. J. Godly. Olje og pigmenter. www.conradjgodly.com/werke/werke-2011/ursprung

Kunstneren innen rekvisittmaker, kostymedesign og scenekunst. Andre som berører min problemstilling er fagpersoner som jobber innen film og teater. Jeg har fått innblikk i kunnskap og ferdigheter på min arbeidsplass, Hålogaland teater. På kostymeavdelingen er det profesjonelle innen feltet patinering med lang erfaring med å bearbeide overflater på tekstil. Deres kursmateriale fra patineringskurs har gitt meg ideer til videre arbeid. Samtaler med fagpersoner og deres beskrivelser har overført relevant informasjon og ledet meg til nye erfaringer.

Figur 6. Henriksen, L. Bilder av kursmateriale fra Nasjonalteateret. Foto: Sømhovd, V. Tromsø 2015

4 PRESENTASJON AV UNDERSØKELSEN OG ANALYSE

I dette kapitlet vil jeg presentere arbeidet med eget praktisk skapende arbeid på mine prøvelapper på tekstil. Denne delen henger tett sammen med det konkrete praktiske arbeidet som presenteres i masterutstillingen. De materialiserte prøvelappene har både visuelle og taktile kvaliteter som ikke kan oppleves på samme måte gjennom foto eller verbale beskrivelser. Det totale materialet består av 56 prøvelapper. Prosessen knyttet til å skape disse delt inn i tre faser. I fase fire har jeg valgt ut fire prøvelapper som jeg vil gi en grundig analyse av. Analysen består av materialteknisk beskrivelse med vurdering og refleksjon. Til slutt har jeg tatt med en oppsummering av eget skapende arbeid i lys av den utforskende tilnærmingen. Der har jeg foretatt en subjektiv analyse for å kunne beskrive hva *fornemmelsen* handler om.

Undersøkelsen i eget skapende arbeid gir grunnlag for egen refleksjon og tolking for å finne svar på min problemstilling. For å konkretisere min søken etter et eget uttrykk (j.fr første del av problemstillingen) jobbet jeg med praktisk arbeid utfra følgende mer konkretiserte tilnærming: *Hvordan kan jeg gjennom en utforskende tilnærming med bearbeiding av tekstile overflater søke meg fram til et uttrykk som harmonerer med eget uttrykksønske?*

I arbeidet har jeg utforsket ulike materialer, redskaper, teknikker og estetiske virkemidler på prøvelapper av bomullslerret. Jeg hadde et utforskende utgangspunkt og gjorde mange utprøvinger. Jeg arbeidet hele tiden lekent og intuitivt. Under hele prosessen var jeg åpen for nye retninger. Underveis har jeg også reflektert og vurdert produktene og blitt utfordret på hvordan jeg kunne finne gode løsninger. Jeg har fra de første prøvelappene sett nye muligheter for å kunne utvikle teknikker til ønsket uttrykk. Noen ganger føye til noe, andre ganger trykke farge av, og over på noe annet. Videre utforsket jeg med fargemengde, teksturvariasjoner og mulighetene med å dempe glansen i malingen. Jeg har latt meg lede av tilfeldighetene og gjort meg nye erfaringer som har ledet meg nærmere svar på problemstillingen.

Fase 1

I den første fasen av det praktiske arbeidet ønsket jeg å finne ut hvilke materialer jeg kunne bruke videre i mitt utforskende arbeid. Jeg var nysgjerrig på mulighetene, de litt utradisjonelle materialvalgene jeg hadde valgt, kunne gi når jeg utforsket og bearbeidet dem på tekstile overflater. Jeg har sett mange taktile uttrykk på lerret og følte en trang til å utforske dette. Målet og intensjonen med arbeidet i denne fasen var å finne noen måter å bearbeide ulike materialer på som kunne skape uttrykksmuligheter til videre arbeid. Først prøvde jeg ut de teknikkene som jeg hadde fått tips om av kostymeavdelingen på jobb. Bruken av deres teknikker skapte interesse og nysgjerrighet for mitt videre arbeid. Jeg ville så prøve ut hvordan latex, forskjellige typer lim, sparkel, maling og blandingen av disse fungerte på små prøvelapper. Videre hvordan jeg kunne blande det og bearbeide dette på tekstil. I denne fasen lagde jeg 10 prøvelapper.

Jeg erfarte at jeg kunne påføre varierte produkter som jeg kunne bearbeide med hendene før det tørket. Gni, pensle, krølle og stryke, eller bare påføre noe enkelte steder for å prøve ut hva som kunne fungere. Disse erfaringene ledet meg til neste fase der jeg ville bruke erfaringene på et mer passende format i det videre arbeidet.

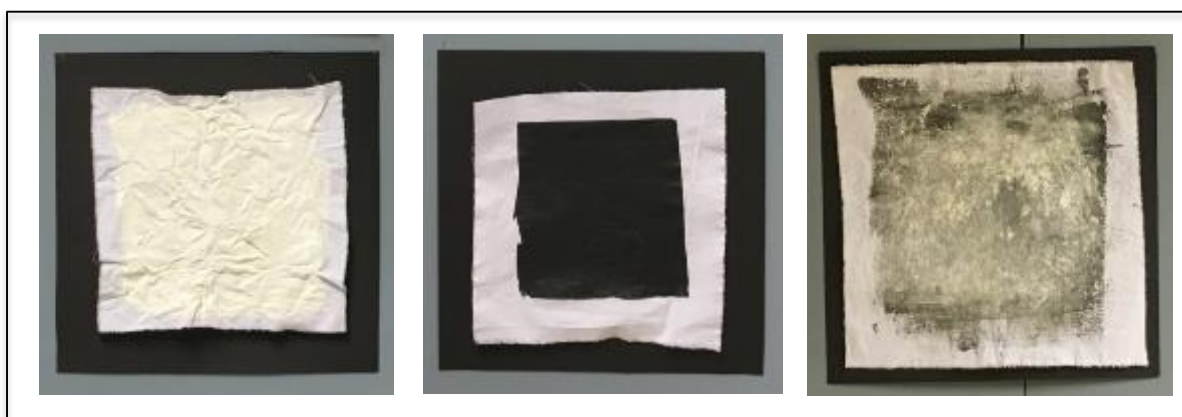

Figur 7. Bilder av utprøvinger fra fase 1. Prøve F,D,C,H. Tromsø 2015

Fase 2

Målet og intensjonen med arbeidet i denne fasen var å fortsette mer strukturert ut ifra de erfaringene og materialene jeg ønsket å gå videre med. I denne fasen av det praktiske utforskende arbeidet ønsket jeg å finne en passende størrelse på prøvelappene. Jeg vurderte at 30 x30 cm var passende. De jeg prøvde først var for små til å få et helhetsuttrykk, men jeg ville heller ikke jobbe for stort til å begynne med.

I denne fasen testet jeg ut egenskapene til forskjellige typer maling og limsorter. Jeg utforsket også bruken av kritt og kalk på prøvelappene for å lage et spill og liv i uttrykket samtidig som det mattet ned og patinerte utgangspunktet jeg hadde. Jeg eksperimenterte med ulike teksturer der jeg prøvde å skape bevegelse og ujevnheter i overflaten. Det var spennende med de produktene som hadde taktile egenskaper. Materialvalgene med nye teknikker gjorde at tekstilene fikk tekstur og ble stivere. Noen ble også gummiaktig. I denne fasen testet jeg utstyr, søkte å finne virkemidler og egenskaper i de forskjellige materialene og utforsket hvilke uttrykk bruken av de forskjellige materialer og redskapene hadde på tekstil. På denne måten kunne jeg se og erfare hva som passet til mine ønsker videre i prosessen. I denne fasen lagde jeg 19 prøvelapper. Arbeidet med de ulike teknikkene drev meg videre inn i neste fase for å finne *min signatur*.

Figur 8.) Bilder fra utprøvinger i fase 2, prøve 3,18,18. Tromsø 2015

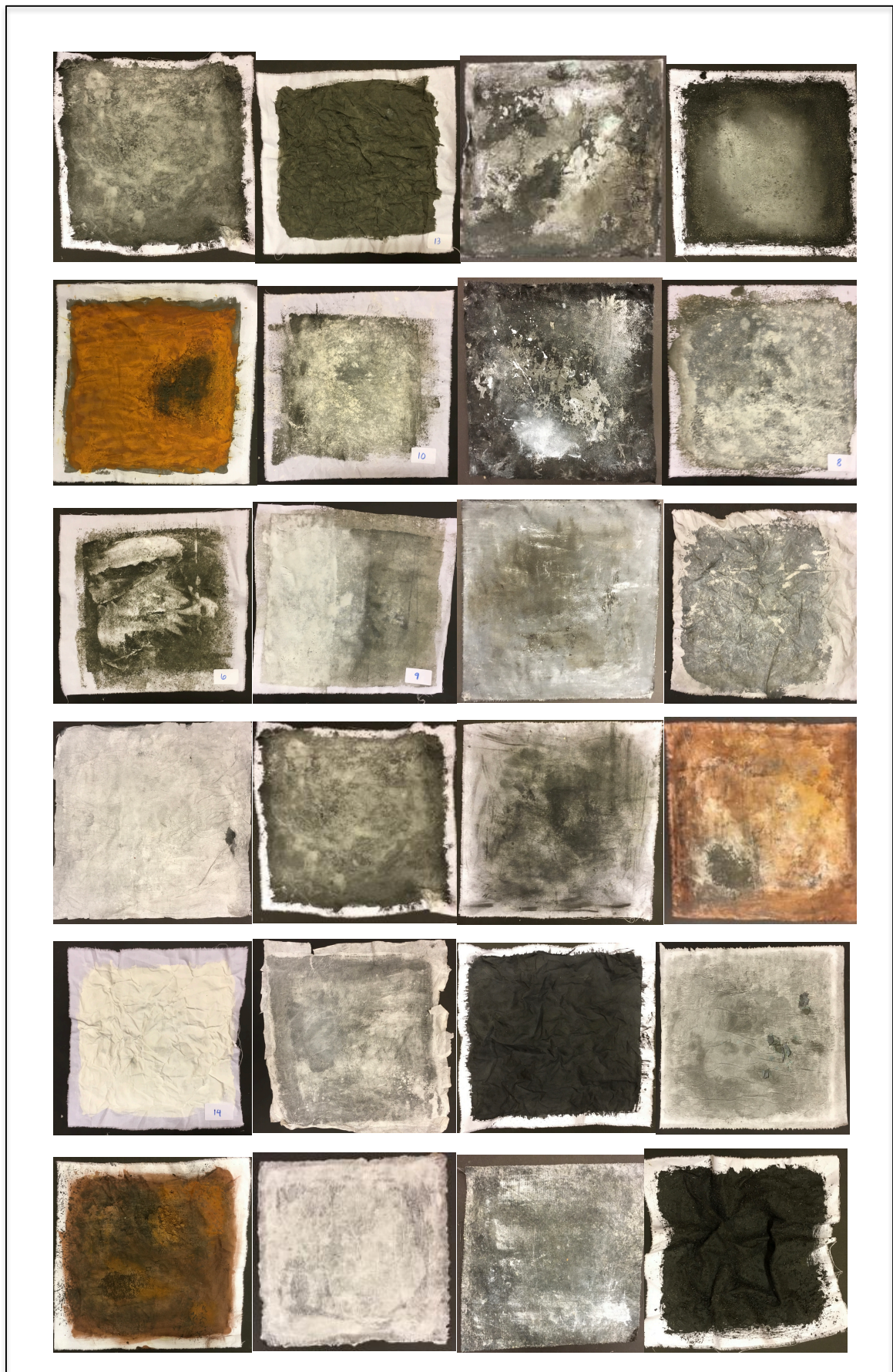

Fase 3

Målet og intensjonen i denne fasen var å velge ut noen av de teknikkene og materialene som jeg synes fungerte best for å finne svar på min problemstilling knyttet til min søken etter et uttrykk. Denne fasen utgjør selve hovedarbeidet i prosessen. Her jobbet jeg mer systematisk med de funnene jeg hadde fra fase 2. I det videre arbeidet videreutviklet jeg teknikkene og materialvalgene som jeg hadde testet ut i fase 2. Her utforsket jeg videre for å finne ut hvordan jeg kunne bearbeide overflatene på prøvelappene for å finne mulighetene uttrykkene kunne gi. Jeg startet med å gjøre det samme på sort og hvitt lerret for å se forskjellene. Dette gikk jeg senere bort fra da jeg ikke synes det ga den effekten jeg ønsket. Jeg erfarte at noen av teknikkene kunne videreføres, mens andre var vanskelig å gjøre på nytt. De samme tilfeldighetene som oppsto i fase 2 fikk jeg ikke til på samme måte som i de nye prøvelappene i fase 3, men derimot oppsto nye spennende oppdagelser, noe som bare en utforskende tilnærming kunne frembringe. Jeg arbeidet fortsatt intuitivt, søkende og var åpen. Nysgjerrigheten, iveren og undringen drev meg. Jeg følte en utforskertrang, var tålmodig og utholdende. Tilfeldighetene brukte jeg til en fordel og når det oppsto noe som ikke var planlagt, var jeg åpen for nye veier. Her var det veldig viktig for meg å stole på egen intuisjon. Jeg følte det var noe som hele tiden drev meg videre, og jeg hadde en driv til å følge de nye ideene som dukket opp underveis. Kunne de bearbeides på en måte som harmonerte med det uttrykket jeg ønsket? Jeg gjorde meg mange nye erfaringer gjennom denne arbeidsmetoden. Jeg jobbet lag på lag, brukte mange av de materialene jeg hadde tilgjengelig som tørkepapir, netting, plastposer og kritt. (Fig 10). Tilfeldighetene førte meg til nye løsninger og jeg opplevde stadig nye overraskelser og oppdagelser underveis. Jeg opplevde å være i en skapende prosess. Denne fasen ga 27 prøvelapper.

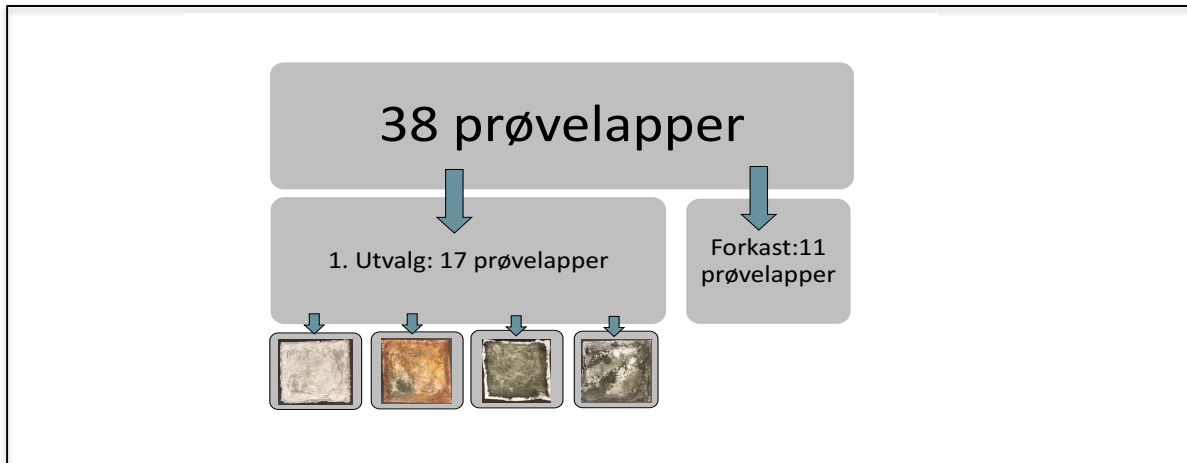
Figur 9. Bilder fra prosessen i fase 3. Tromsø 2015

Figur 10. Noen utvalgte prøvelapper fra fase 2 og 3. Tromsø 2015

Fase 4

Gjennom denne fasen var målet å forsøke å trekke ut en essens og sette ord på det jeg søkte etter. Her presenterer jeg resultatene fra de viktigste funnene i utforskningsarbeidet. De består av noen utvalgte funn i form av prøvelapper som har de kriteriene som jeg la til grunn og som peker tilbake på min *fornemmelse*. Dette er grunnlag for vurderingen.

Figur 11. Utvalg av prøvelapper

Av de totalt 46 prøvelappene fra fase 2 og 3 valgte jeg ut totalt 38 prøvelapper. Jeg gjorde først et utvalg av 17 prøvelapper som harmonerte godt med eget uttrykksønske. Av disse presenterer jeg en analyse av 4 utvalgte prøvelapper (fig 11). Disse prøvelappene har fått navnet *mine fire sider* (fig12-15).

Jeg redegjør først for materialteknisk spesifisering med en beskrivelse av teknikk, materialer og håndverksmessige utfordringer. Videre presenterer jeg en formalestetisk beskrivelse der jeg bruker Odd Brochmann (Brochmann, 1968) formalestetiske beskrivelse sammen med Jutrem's produktvurderingsskjema² for kategoriene fra formalestetisk vurdering. Jeg beskriver her de aktuelle komposisjonselementene der de er relevante i analysen. Til slutt en subjektiv beskrivelse der jeg presenterer min opplevelsesbeskrivelse og estetiske vurdering.

---

² Jutrem's produktvurderingsskjema er lagt ved som vedlegg 3.

Figur 12. Min 1.side

Materialteknisk spesifikasjon. Beskrivelse av teknikk og materialer: Sort lerret, påført kalkmaling, tørket, påført tapetlim- tørkerullpapir som er lagt på vått lim. Jeg arbeidet med hendene for å gi balanse. Håndverksmessige utfordringer: her skulle jeg tørke av litt lim på lerretet med papir og oppdaget, ved denne tilfeldigheten, at når papiret la seg på limet skapte det en effekt som jeg så muligheter i. Denne ble enda mer interessant når den tørket.

Formalestetisk beskrivelse Estetiske vurderingskriterier. Motivet dekker hele overflaten. Kantene er ujevne av avrevet papir. Motivet er bygd opp av organiske linjer som ser tilfeldig plassert ut i hovedsakelig vannrett retning. Linjene svinger og bølger seg, noen få går i litt forskjellige retninger enkelte steder og gir en urytmisk bevegelse. Linjene varierer litt i form og størrelse. Partiet har litt mer bevegelse med tettere linjer på midten. Motivet preges av en harmonisk, balansert og rolig bevegelse. Bildet har en jevn, svak og matt gråtone uten særlig forskjellige farger og glans. Ikke tetthet av farge. I kanten og enkelte steder skinner den sorte bakgrunnen svakt igjennom. Teksturen har små variasjoner. Den er ruglete og stiv med en ujevn overflate på de opphevede partiene som går vannrett.

Subjektiv beskrivelse. Taktil tekstur. Hard, stiv og skjørt. Feminin, vakker, nostalgisk og elegant. Behagelig for øyet. Gir et stramt og rolig uttrykk. Skaper harmoni. Innbydende og romantisk. Stemningen oppfattes minimalistisk, dus og rolig.

Oppsummering: En stilren rolig, patinert, røff og sart overflate.

Figur 13. Min 2.side

Materialteknisk spesifikasjon. Beskrivelse av teknikk og materialer: Hvitt lerret, latex og sort tekstilmaling og chamotte, blandet sammen og penslet på. Kritt påført med hendene etter tørk. Håndverksmessige utfordringer: matte ned glansen i uttrykket som så litt nytt og glatt ut med bare latex og maling. Krittet var effektivt og lekent. Chamotte skapte ulike teksturer og ga muligheter og bevegelser. Jeg arbeidet for å gi balanse og bevegelse i komposisjonen.

Formalestetisk beskrivelse. Motivet dekker ikke hele bildet. Kantene er hvite og den mørke fargen har en ujevn kant mot det hvite. Motivet har organiske linjer som går i tilfeldige retninger og gir en urytmisk bevegelse. Tekstilen er krøllete og skaper volum i linjene som gir en dybdeopplevelse. Noen steder der disse er tett og kraftig tiltrekkes oppmerksomhet. Bildet har en ujevn matt sort farge med ujevne felt med lysegrå partier. Fargene har en symmetri og balanse på hele overflaten. Fargespillet i motivet gir kontrast mellom de lyse og mørke partiene. Teksturen varierer med noe tørre, røff og noen seige partier. Den er nuppete noen steder. Linjene som hever seg kjennes myke ut.

Subjektiv beskrivelse. Moderne, røff og en slags råhet i uttrykket og samtidig noe mykhet i det grove. Rent, enkelt og rolig. Naturlig og slitt. Variabel grad av jevnhetene ser tilfeldig ut. Lyset og det matte og glansfulle kontrasten fremhever spenningen. God komposisjon. Assosiasjon til noe grovt og elastisk.

Oppsummering: En stilfull, røff, enkel overflate. Naturtro med små detaljer.

Figur 14. Min 3.side

Materialteknisk spesifikasjon. Beskrivelse av teknikk og materialer: hvitt lerret, påført malingrester blandet med vann. Eksperimentert med kalk, kritt, latex, rusteffekt, brun og sort tekstilmaling. Håndverksmessige utfordringer: utfordring å få *riktig* farge og balansert komposisjon med lyse og mørke partier. Utforsket hvordan få en effektfull liten detalj ved å eksperimentere med hvordan latex kan bearbeides etter påføring.

Formalestetisk beskrivelse Motivet dekker hele bildet. Kantene er avrevet og ujevne. Bildet er bygget opp med ujevne farger og linjer i alle retninger og gir en urytmisk bevegelse. Bildeflaten er litt usymmetrisk og et mørkebrunt punkt nederst til høyre trekker fokus. Resten av motivet er i balanse med jevn bevegelse. Bildet er preget av svake i bruntoner i samme valører. Det har ingen store fargekontraster. Teksturen er variert og preget av en svak ru overflate, med myke partier. Den er ruglete ujevne og noen steder er det glatt.

Subjektiv beskrivelse. Varm, myk, lun, med variasjon men samtidig rolig og enkel. Har en historie på et vis. Ser slitt ut. Ser ut til å ha hatt litt påkjenning. Små røye detaljer skaper spenning og nysgjerrighet. Virkningsfulle kontraster i farge og tekstur.

Oppsummering: Et rustikt slitt og gammelt preg med rusteffekt. Assosiasjon til noe rustikt.

Figur 15. Min 4.side

Materialteknisk spesifikasjon. Beskrivelse av teknikk og materialer: hvitt lerret, kalkmaling, tekstillim, latex, tørkepapir, rusteffekt, påført enkelte steder. Fixativ sprayet på etter tørk. Håndverksmessige utfordringer: lag på lag med forskjellige materialer. Ble til underveis, litt sånn her og litt sånn der. Vanskelig å gjenskape. Flere materialer enn tenkt ble tatt i bruk underveis. Brukte hendene til å forme.

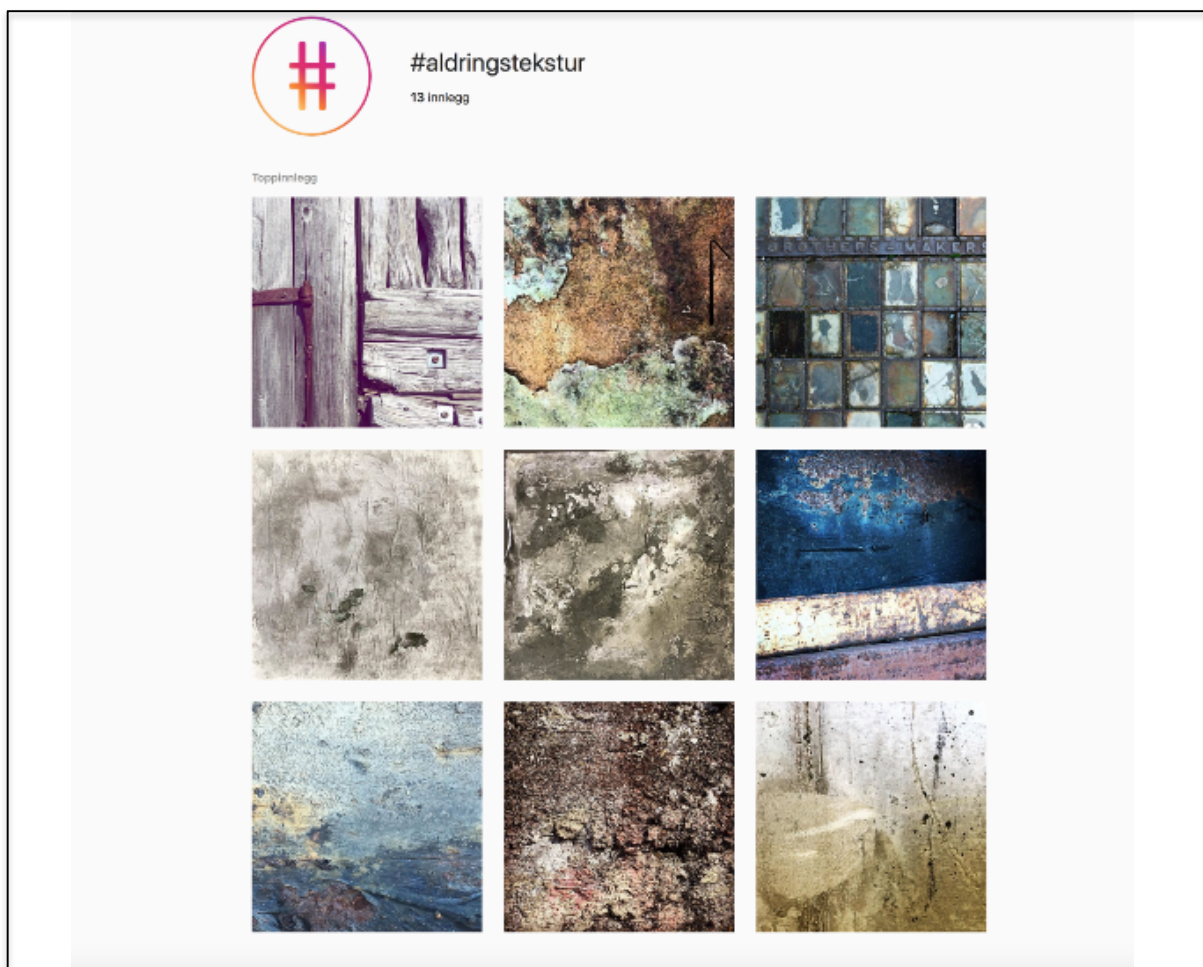
Formalestetisk beskrivelse. Motivet går helt ut i kanten. Tekstilkantene er revet. Motivet er ekspressivt og har organiske former. Det er flere fokusområder i motivet. Det er flere elementer som gir oppmerksomhet. Bildet har prikker og linjer i forskjellige størrelser i tilfeldige retninger som gir ujevnheter på hele flaten. Bildeflaten har en viss symmetri som gir balanse. Det er mye som gir bevegelse i bildet. Fargene er fra hele gråtoneskalaen der det sorte preger bildet. Noen områder med turkise detaljer. Bildeflaten er satt sammen av store fargekontraster mellom de mørke og de lyse partiene. De lyse partiene letter det mørke og tunge. Glansen varierer fra matt til svart glansfull. Teksturen har stor variasjon og er myk, gummiaktig, stivt og ruglete.

Subjektiv beskrivelse. Ikke- perfekt. Levd liv. Gammelt preg. Får en fornemmelse av noe som er gammelt og slitt, værbitte. Opplevs tøff og rustikt, litt slitt og gammelt. Stor variasjon samtidig som det har harmoni. Kontrastfull. Bevegelse skaper interesse. Balansert eksplosivt. En komposisjon som fungerer godt.

Oppsummering: En røff og tøff overflate. Assosiasjon til noe kraftfullt

4.1 Uttrykket og *fornemmelsen* - en oppsummering

Den utforskende arbeidsmåten og de formalestetiske beskrivelsene ble et viktig grunnlag for å finne et uttrykk og en måte å kunne artikulere det uttrykket jeg søkte etter. Utforsking gjennom kamera og andre bilder har også bidratt til bevisstgjøring og jeg har med dette kunnet tydeliggjøre hva *fornemmelsen* handler om. Jeg har funnet frem til noen begreper som assosierer til uttrykksønsket. Som en samlet konklusjon har jeg kommet fram til ett begrep som jeg synes rommer det jeg har søkt etter. Begrepet er **aldringstekstur**

Figur 16.) Oprettet instagramkonto #aldringstekstur av Sømhovd, V. Tromsø 2018
<https://www.instagram.com/masteroppgave2018/>

Jeg har laget en konto på instragram (*masteroppgave2018*) der jeg har merket bildene mine #aldringstekstur. Jeg kan på denne måten kommunisere det uttrykket jeg søker.

I det følgende vil jeg gi en litt mer utdypende beskrivelse av den *fornemmelsen* jeg har søkt etter i mitt materiale som har framkommet gjennom mitt utforskende arbeid.

Min fornemmelse

Spor etter objektenes historie-fortelling og slitasje kjennetegner det uttrykket jeg søker. Min *fornemmelse* inneholder tema er det som ser gammelt og slitt ut, og min søken har handlet om å få fram sporene av dette. Motivene fremstår som nonfigurative der det abstrakte uttrykket er knyttet til opplevelsen av natur og farger og teksturer som kan observeres i reelle aldringsprosesser. Det jeg liker kjennetegnes av at det ser tilsynelatende tilfeldig slitt ut, ingen symmetri i komposisjonen, men som om enkelte partier har fått mer slitasje enn andre. Beskrivelsene sammen med bildene har gitt meg grunnlag til å kunne beskrive hva fornemmelsen handler om. Den nedbrytende behandlingen går igjen i motivene. Jeg tenker denne slitasjen inneholder en varme og tingenes sjarm og livlighet. For meg inneholder det noe unikt og har preg av personlighet. I denne betydningen er det en slags godhet og omsorg i å verdsette det som ikke er perfekt. Uttrykket inneholder noe som er preget av aldring. Gode gjenstander blir bedre og finere etter bruk, de forringes ikke av skader eller slitasje. Tingene har stadig kortere livsløp og rekker ikke å bli gamle før vi kaster dem. Et annet perspektiv er at det handler om opprinnelse og eksistens. Kroppens, biologiens og tingenes unngåelige forfall. Det innebærer forfall og organiske nedbrytningsprosesser, tingenes kjemiske prosesser og forvitring. Det skaper minner og setter i gang tanker om at også andre ting har mistet sin opprinnelige form i løpet av et levd liv, og det gjør meg oppmerksom på vår plass i tiden og at alt forandrer seg over tid. De ulike uttrykkene som blir skapt av tilfeldigheter over tid og som bærer med seg en historie. Jeg føler at jeg har truffet en streng, og kjenner at dette er riktig.

fra å ha en følelse av hva noe er

til å ane at det er noe der

så forsøke å finne svar

for å kunne si hva det innebar

5 DRØFTING

Her vil jeg knytte sammen teorigrunnlaget, mine erfaringer og perspektiver fra kunnskapsgrunnlagene for å belyse problemstillingen.

I prosessen har jeg tilegnet meg erfaringer i å utforske som arbeidsmetode og hva som kjennetegner dette. Jeg kan nå beskrive at det å arbeide utforskende handler om å være undrende og nysgjerrig ved å stille seg spørsmål, være åpen og klar ved å teste ulike løsninger. Hele veien har jeg evaluert, akseptert og reflektert med meg selv og andre. Gjort nye utprøvinger, og ikke minst, vært utholdende og ikke gitt opp. I prosessen gjorde jeg meg erfaringer som førte til ny kunnskap slik at jeg til slutt klarte å nærme meg løsningen på problemstillingen. Samtidig har jeg utviklet materialteknisk kunnskap i arbeid med ulike teknikker og materialer. Jeg har også oppøvd ferdigheter ved å kunne uttrykke meg på nye måter. Denne utforskende arbeidsmetoden har drevet meg gjennom oppgaven. Jeg kan ikke tenke meg andre tilnærminger som kunne gitt meg den innsikten og de svarene jeg nå har.

Mine erfaringer og forståelse kan være nyttig i et elevperspektiv, og i det følgende vil jeg drøfte hvordan de kan ha en overføringsverdi i en fagdidaktisk sammenheng. Jeg vil trekke fram synspunkter som belyser læringsverdien av utforskende tilnærming i kunst og håndvekt.

Mine erfaringer fra arbeidet sammenfaller godt med teorien til Knain og Kolstø i Fig 1. KP 3.2.3. Om utforskende tilnærming beskriver de hvordan man tilegner seg ny kunnskap gjennom å utforske. Forforståelsen utvikles gjennom tilnærmingen i elevens møte med utfordringen. Gjennom undersøkelser, tolking, refleksjon, og veiledning fra andre, tilegner eleven seg kunnskap og ferdigheter som leder de videre til ny forståelse og det åpner opp for nye løsninger og ny forståelse konstrueres. Denne prosessorienterte tilnærmingen stemmer godt med min arbeidsmåte. Knain og Kolstø skriver at elevene i en utforskende tilnærming arbeider aktivt med å samle inn data og informasjon, som deretter brukes til å utvikle, etterprøve og velge mellom mulige svar (Knain og Kolstø, 2011). En utforskende arbeidsmåte i kunst og håndverk handler også om å øve kompetanser i møte med utfordringer med å stille seg spørsmål og utvikle svar, men skiller seg ut fra det som er knyttet til det naturvitenskapelige der løsningene underbygges av bevismidler. I faget kan en utforskende arbeidsmåte forstås som en arbeidsmetode med de utfordringene som oppstår i den skapende prosessen ved å undre seg og stille spørsmål, undersøke og finne løsning på en bestemt

praktisk oppgave eller tematikk. Tilnærmingen kan åpne opp for handlingsrom til å følge egne impulser og ideer der forståelsen utvikles underveis i møte med utfordringene.

I elevintervjuene forteller elevene at utforskende tilnærming er befriende fordi de kan løse en oppgave uten fasit, vite hva det skal resultere i, og at de ikke kan gjøre noe *feil*. Georg: “man vet ikke svaret på forhånd, og når du eksperimenterer kan du finne løsninger” (Pedersen & Sømhovd, 2016b). I slike situasjoner kan elevene slippe seg løs og være nysgjerrig, intuitiv og undrende i en utforskende prosess. Dette kan gi mestringsfølelse og skaperglede. Elevene svarte i elevintervjuet at de liker utfordringene de møter i en utforskende prosess fordi de ser at det har en betydning for dem i form av læring på ulike plan. På den annen side forstår jeg at elever også kan oppleve at utfordringene med å utforske kan være frustrerende fordi de er redd for å feile. Verdien ligger i å få muligheten til å utfordre seg og tørre å gjøre feil for å kunne komme videre og finne løsninger.

Å utforske kan være krevende. Jeg har erfart at innstillingen har innvirkning på resultatet. Jeg har hatt stor interesse av å finne løsninger i prosessen, og det at jeg har vært aktiv og dristig har hatt stor betydning for arbeidet. Gjennom hele undersøkelsen har jeg vært utholdende, løsningsorientert og positiv. Jeg har møtt prosessene med en holdning Grendstad (Grendstad, N. M. 1980) beskriver som åpenhet i møte med utfordringene. I prosessen her jeg fulgt materialet og latt det ene sporet ta det andre, vært åpen og latt meg lede videre i prosessen. I arbeidet med prøvelappene oppsto det spenningsmoment fordi jeg ikke visste eller kunne planlegge hvordan eller hva som skjedde i prosessen eller mulighetene materialene kunne gi. Jeg sto ofte i en situasjon der jeg måtte ta konkrete valg uten å vite hva det resulterte i. Dette førte til både nye gode løsninger, men også i prøver som måtte forkastes. Grendstad skriver at man må være åpen for mulighetene en løsning har for å kunne løse et problem. (1980). Med en villig og problemløsende holdning til materialet har jeg utviklet mine ferdigheter. Verdien ligger i å oppdage mulighetene som oppstår når man har en åpen holdning. Erfaringer fra undervisning på VG1 viser at elevene opplever at utforskende tilnærming kan åpne opp for mange nye muligheter i et positivt møte med utfordringene. Mari: “Jeg opplever at det er mange flere svar enn det jeg trodde først” (Pedersen & Sømhovd, 2016b). Eleven innså at med en åpen holdning kunne hun finne løsninger og nye oppdagelser underveis.

Jeg har gjort meg nye erkjennelser underveis. På bakgrunn av mine erfaringer kan jeg se verdien i mulighetene det å utforske med uttrykk og utforskende tilnærming gir. Ved å teste ut forskjellige ideer på prøvelappene kunne jeg stadig nærme meg det uttrykket jeg søkte. Her

lener jeg meg til Deweys teori om pedagogiske ideer om elevaktivitet der elevene reflekterer over spørsmål de møter på og får erfaringer fra å se hva handlingene de gjør fører til. Dewey oppfordret til elevaktiv, utforskende læring for å øke elevenes læringsutbytte. Elevene lærer ved å arbeide med estetiske virkemidler som tekstur, form og farge. De tilegner seg kunnskaper med å utføre praktisk arbeid. Erfaringene kommer på verkstedet ved å prøve ut teknikker eller materialer på *nytt, og på nytt*. På denne måten konstruerer de sin egen kunnskap. I eget praktisk arbeid og erfaringer fra undervisning kjenner jeg godt igjen i Dewey sine teorier om en læringssituasjon. Læringen kommer med refleksjonene. Hva skjer hvis jeg tar avtrykk, hvordan kan jeg få bort glansen og hva skjer hvis jeg blander malingen med lim? Deweys tanke var at med gjentatte utprøvnings, og i dialog med læreren kommer elevene frem til en forståelse av hva de er ute etter å få vite for å kunne uttrykke noe på en god og personlig måte (Imsen, 2005). Ved å utforske kan eleven hele veien reflektere over egne handlinger. Når de eksperimenterer i nuet kan de hele tiden omforme og forbedre oppgaven ved å benytte sine egne iboende kunnskaper. (Dewey, 2008). Vi lærer gjennom å praktisere og kunnskapen blir liggende i hele kroppen. Ved å utforske i nuet kan det oppstå unike situasjoner og den iboende kunnskapen kan lede til gode løsninger. På denne måten lærer vi gjennom egne prosesser.

Jeg har gjennomarbeidet og utviklet kunnskap i prosessen med det skapende arbeidet. På den ene siden har tilnærmingen gitt meg materialteknisk kunnskap om materialet og kunnskaper om formalestetiske virkemidler. Jeg har også tilegnet meg taktile håndverksmessige ferdigheter og en dypere forståelse av materialets egenskaper. For å kunne virkeliggjøre en ide må man ofte ha kjennskap til, og ferdigheter om det område som en arbeider med: ”Det handler altså om å tilegne seg og anvende kunnskap på nye måter, slik at man kommer fram til personlige tilfredsstillende løsninger” (Haabesland & Vavik, 2000, s.18). Gjennom arbeidet fikk jeg utvidet forståelse og erfaringer med det å jobbe med hendene som redskap. Når jeg kom i berøring med det jeg søkte kontakt med oppdaget jeg mulighetene. Jeg endte ofte opp med at hendene var i direkte kontakt med materialet og underlaget, og jeg brukte de til å forme og bearbeide i overflaten. I prosessen har jeg blitt mer fortrolig med bruken av de teknikkene og materialene jeg har benyttet, og den iboende kunnskapen gjorde at jeg følte hendene tenkte av seg selv. Scöns kunnskapsteori om praktisk kunnskap handler om at kroppsliggjort kunnskap får man kun gjennom praktisk tilnærming. Ved hjelp av denne kunnskapen handler vi uten at vi må tenke over hvordan vi handler. Tenkningen ligger i selve handlingen og praktikerer reflekterer til og med når han gjør det (Schoön, 2001).

I narrativet om Lisa kan vi lese om hennes erfaring med å utforske i et materiale:

“Dette hadde æ aldri i værden klart å funne på uten å få gjort alle prøvelappan først”. Lisa viser stolt fram sitt sluttprodukt. Hun har jobbet ivrig hele dagen. Prøvelapp etter prøvelapp med nye teknikker, farger, materialer og redskaper. Hun har latt seg inspirere og tatt imot veiledning underveis. Hun har jobbet selvstendig og målrettet. “Æ har lært at det lønne sæ å tæste litt ut før man lage sluttproduktet” (Pedersen & Sømhovd, 2016a s.1).

Dette viser at den utforskende tilnærmingen har ført til at Lisa har tilegnet seg materialkunnskap i prosessen med å utforske. Ved å være utholdende og undrende gjennom øvelse og praktisk handling har hun også klart å finne ut av hvordan hun kunne uttrykke seg på en god måte. På denne måten kan vi se at kunnskapen vises i produktet. Gjennom å utforske med nye materialer og teknikker kan elevene få utfordringer med, og erfaringer fra å uttrykke seg på ulike nye måter. Tilnærmingen kan gir rom for at kompetansen utvikles gjennom flere kunnskapsformer.

Utforskning kan være med å endre måte elevene tidligere har løst problemer. Prosessen med å utforske kan være med på å utvikle elevene til å bli mer problemløsningsorientert og er noe de også har nytte av også i andre sammenhenger. De prøver ut ting og søker nye betydninger for å sette det sammen på nye måter i nye sammenhenger. De lærer gjennom egne praktiske erfaringer etterhvert som prosessen beveger seg videre. *Fremtidens skole* (NOU 2015: 8) vektlegger også betydningen av utforskende tilnærming i undervisningen. Her understrekes betydningen av å oppøve ferdigheter til å arbeide på en utforskende måte fordi det fører til ny forståelse:

De må også kunne prøve ut og utforske ulike løsninger, evaluere og gjøre nødvendige justeringer underveis i arbeidet med en oppgave. Elevene må lære å akseptere at de ofte ikke finner løsningen på et problem med en gang. Problemløsning og kritisk tenkning kan også knyttes til at elevene lærer seg strategier for å arbeide på en undersøkende måte. Det vil si å kunne stille spørsmål, prøve ut, gjøre seg erfaringer og få økt kunnskap som gir grunnlag for nye spørsmål (NOU 2015:8 s.34).

I elevintervjuet svarte elevene at de opplever at de gjennom prosessen utvikler måten å tenke på og at det også kan ha en overføringsverdi til andre sammenhenger i livet. Peder: ”du blir jo

mer kreativ hvis du får utfordrende oppgaver og da lærer du jo å tenke på en annerledes måte” (Pedersen & Sømhovd, 2016b).

Undring og nysgjerrighet har vært en drivkraft i arbeidsprosessen. Det har vært utgangspunkt for ønsket om å utforske og finne nye ukjente løsninger. Engasjementet har åpnet for skaperglede. I arbeidet med på å utforske har jeg med dette blitt oppmerksom på hvordan å utforske kan øve opp kreativiteten. Ifølge kreativitetsprofessor Leirdal kan kreativitet læres, utøves og trenes opp gjennom riktig holdning og praktiske teknikker og metoder (2017). Ellen Spenser mfl. mener at det er nødvendig å oppøve kompetanser i bl.a. å utforske og undersøke for å trene opp denne ferdigheten (Spencer mfl, 2012). Dette kan blant annet gjøres ved å oppøve den delen av kreativiteten som omhandler det å være nysgjerrig og undersøkende. Som lærer tenker jeg at undring og nysgjerrighet er et viktig grunnlag i skapende arbeid og gjennom den kreative prosess kan kompetanser i å utforske, undre seg og undersøke utvikles og læres opp. Mulighetene ligger i den utforskende metoden.

Å kunne utforske og skape er et kompetanseområde som er viktig å lære, fordi det er ferdigheter som anses å være viktig i fremtiden. *Fremtidens skole* (NOU 2015: 8) vektlegger at elevene skal forberedes på framtidige yrker og samfunnsutfordringer som kan kreve kreativitet, noe som forutsetter at elevene kan utforske, undre seg og undersøke:

Skolen må legge til rette for at elevene utvikler evne til å utforske, se nye muligheter og utvikle nye løsninger. Å ha kompetanse som gjør at man kan skape noe, alene eller sammen med andre, er viktig for den enkelte, både i skolen, i arbeidslivet og på andre arenaer. (NOU 2015:8 s.10).

Overordnet del (Utdanningsdirektoratet, 2017) legger vekt på at elevene skal få muligheten til å utforske og skape på forskjellige måter og at elevene skal få utvikle seg gjennom estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter. Dewey sine tanker om læring handler om at verken *gjøringer* eller tenkning alene gir læring: ”læring oppstår først når det blir et kreativt samspill mellom gjøring og tenkning, der den som lærer, prøver ut ulike forståelsesmodeller” (Knain & Kolstø, 2011, s. 19). Utforskende tilnærming er en måte å realisere skolens mål slik de kommer til uttrykk i styringsdokumentene. Utforskende arbeidsmåter åpner for praktisk problemløsning, i samspill med medelever. Problemløsning handler om å analysere en utfordring og vurdere hvordan de kan løse problemet. Praktiske aktiviteter er ofte problemløsende og utforskende, og valg av løsning utfordrer gjerne også elevenes skapende

og kreative evner. Jeg har i mitt utforskende arbeid følt på utfordringene det praktiske arbeidet har gitt meg og er bevisst på mange av de erfaringene den utforskende tilnærmingen har. I et fagdidaktisk perspektiv tenker jeg at metoden åpner for å gi eleven muligheter til å kunne løse de utfordringene de står ovenfor på en god måte. Utforskende tilnærming i skapende arbeid har verdi i form av den kunnskapen eleven kan få. Prosessen og gjennomføring av utprøvinger og undersøkelser kan oppleves å være utfordrende, men aktiviteten er med på å utvikle den kunnskapen eleven sitter igjen med.

Skolens oppgave er å ruste elevene for fremtiden og det bør være samsvar mellom skolens og virkelighetens utfordringer. Kunnskap og kreativitet står frem som de viktigste drivkreftene for verdiskaping i samfunnet (NUO (2003-2004):42 i Bjørnerud 2008:49). Opplæringen skal gi grunnlag for å gå inn i framtidens yrker. Samfunnet vi står ovenfor har stadig mer komplekse utfordringer og behovet for problemløsning, kreativitet og nyskaping vil sannsynligvis øke i arbeidslivet. En utforskende tilnærming vil kunne være nødvendig i mange situasjoner og yrker. Slike arbeidsmåter kan åpne opp for utvikling av interesse, kreativitet og evne til kritisk vurdering. Kunst og håndverk er et praktisk fag der praktiske aktiviteter ofte er problemløsende og utforskende, og valg av løsning utfordrer gjerne også elevenes skapende og kreative evner. Det kom frem i elevintervjuet at elevene selv erfarte og opplevde at eksperimenterende arbeid er med på å utvikle deres kreative evner og at utfordringene det gir er utviklende. Siri: “Når jeg sannsynligvis får et kreativt yrke vil jeg da huske at det er forskjellige måter å gjøre forskjellige ting på. Komme fram til litt rare, med nødvendige løsninger” (Pedersen & Sømhovd, 2016b, s.1).

I narrativet om Laila” *Se kor kul den blei*” forteller jeg om en situasjon der Laila finner et nytt og spennende uttrykk og en helt ny teknikk av ren tilfeldighet:

En gruppe på seks elever står ved et bord og jobber ivrig og selvstendig med oppgaven. Faglærer tar opp et stykke tøy som ligger på vasken ved siden av og betrakter det. Mye spennende i uttrykket og teknikken på prøvelappen. Hun spør elevene som står ved siden av hva det er og hvem som har laget det. Laila:” Det er min” Lærer: “den var utrolig interessant, kan jeg spørre hva du har gjort med den” Laila: “Ja se...! Egentlig skulle det bli en *tie dye*, men så blei den så våt at æ brukte den som klut... og se no kor kul den blei ! No ligg den bare til tork der! (Pedersen & Sømhovd, 2016a, s.14).

Dette viser at utprøvinger og eksperimentering kan føre til løsninger man ellers ikke ville funnet. Det oppstår ofte ting som man ikke kunne forutsett. Tilfeldigheter ved uhell eller uforutsette løsninger. Dette er en verdi av en utforskende metode i form av tilfeldighetene og mulighetene som oppstår. Kunnskapen kommer i arbeid med kreative prosesser. Det som er spesielt med denne metoden er at den må gjøres og erfares. Det er ikke noe vi kan lese oss til. Den ene ideen leder til det neste og man kan i prosessen gjøre viktige oppdagelser. Laila har med dette utviklet sin estetiske erfaring med å utforske med en ny teknikk. Elevene kan også erfare hvor viktig det er å se mulighetene som tilfeldighetene gir, og hvor mye det betyr at de våger å feile.

Utforskende tilnærming kan gi muligheten til å finne løsninger og svar. Om å utforske i kunst og håndverk svarte en elev at det å eksperimentere er utviklende. Truls: ”...du får til noe du vanligvis ikke ville ha gjort” (Pedersen & Sømhovd, 2016a s.15). Dette beskriver tilnærmingen på en veldig god måte og er noe av essensen i hele oppgaven. Jeg er nå mer bevisst på at metoden kan åpne for ny forståelse og muligheter til å finne nye og gode løsninger på utfordringer som man ikke kan finne svar på gjennom andre arbeidsmåter. Vi vet nå at det stilles krav til kompetanser i å utforske og skape. Utforskende tilnærming vil kunne stimulere nysgjerrighet, fantasi, evne til å tenke selvstendig i praktiske aktiviteter på verkstedet. Egen kunnskap som sitter i kroppen er verdifull. Med erfaringene i kroppen kan vi søke etter løsninger. Som Schön sier: ”de praktiserende vet som regel mer enn de er i stand til å gi uttrykk for (Schön, 2001, s. 10). Dette er knyttet til min søken om *fornemmelsen*. Jeg hadde en tanke om hvor jeg ville, og prosessen ledet vei.

Gjennom dette arbeidet har jeg funnet ut noe om utforskende tilnærming. Jeg håper å kunne dra veksel på denne kunnskapen i videre arbeid, og at jeg nå kan benytte meg av mine erfaringer i en fagdidaktisk sammenheng. Jeg har funnet ut noe om mitt eget uttrykk, og i arbeidet med masteroppgaven har betydningen av å utforske blitt sentrale elementer i mitt didaktiske syn på metoden. *Å utforske i kunst og håndverk* peker på flere sider ved læringsverdien og underbygger behovet for denne læreprosessen. Det gjenstår å se om begrepet *å utforske* får en sentral plass i den nye læreplanen –*Fagfornyelsen*.

Referanseliste

- Brockmann, O. (1968). *Den nye bok om stygt om pent: om tingenes vesen og innhold og om deinntrykk de gjør* (1968). Oslo: Cappelen
- Dewey, J. (2008) *Å gjøre en erfaring fra Art as experience* (1934). Oslo: Universitetsforlaget
- Gilje, N. & Grimmen, H. (1993) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Graff, A. (2012, 2013) *Bruise, Throw, You are my marble (3), Slurred Sluggish*. (Tekstil og maling). Hentet fra <http://anegraff.com>
- Grendstad, N. M. (1980). *De praktiske-estetiske fag i skolen* I H. Koefoed (Red.) Oslo: Tanum-Norli.
- Godly, C. J. (2011). *ursprung* (Maleri). Hentet fra <https://www.conradjgodly.com/werke/werke-2011/ursprung>
- Haabesland, A. Å & Vavik, R. (2000). *Kunst og håndverk - hva og hvorfor*. Bergen: Fagbokforlaget
- Halvorsen, E. M. (2013). *Kunstfaglig og pedagogisk FoU*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Hansen, C. (1982). *Eksperimentering med tekstilt materiale og billeduttrykk* (Hovedfagsarbeid) Statens lærerhøgskole i forming, Oslo
- Imsen, G. (2005). *Elevers verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. 4. Utgave 2006. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, L.C.L. (2017). *Utforskende arbeidsmåter på barneskolen: mer enn bare utforsking* (Masteroppgave) UiT Norges Arktiske universitet, Trømsø
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Knain, E & Kolstø S.D. (2011). *Elever som forskere i naturfag*. Oslo: Universitetsforlaget

- Kolb, D.A. (2000). *Den erfaringsbaserte læreprosess*. I: K. Illeris (red), *Tekster om læring*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Kunnskapsdepartementet (2015-2016). *Fag-Fordyping- Forståelse- En fornyelse av Kunnskapsløftet* (Meld. St. 28 (2016)).
Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf>
- Kulturdepartementet (2003-2004). *Kultur for læring. Utdannings- og forskningsdepartementet* (Meld. St. 30 2004). Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-030-2003-2004-/id404433/>
- Lerdahl, E. (2017). *Nyskapning. Arbeidsbok i kreative metoder*. Polen, Gyldendal Norsk forlag, Hentet fra
<https://www.gyldendal.no/Faglitteratur/Samfunnsfag/Sosiologi/Nyskapning>
- Marstad, L. (2002). *Teksturert masse-medium*. Masteroppgave. Høgskolen i oslo. Oslo
- Myhre, R. (1996). *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- NOU 2015:8 (2015). *Fremtidens skole- fornyelse av fag og kompetanser*. Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/sec3>
- Opplæringslova- oppl. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Schön D. (2001). *Den reflekterende praktiker -Hvordan professionelle tænker, når de arbejder* Århus: Forlaget Klim
- Skylstad, K. (2014, 22.august). *Hvordan du endres, celle for celle*, *Kunstkritikk*. Hentet fra
<http://www.kunstkritikk.no/artikler/hvordan-du-endres-celle-for-celle>
- Spencer, E., Lucas B. og Claxton, G. (2012). *Progression in creativity: Developing new forms of assessment*. Newcastle: CCE.

Pedersen, N. & Sømhovd, V. (2016a). *Meg, meg selv og jeg*. Tromsø: UIT. Upublisert studentoppgave

Pedersen, N. & Sømhovd, V. (2016b). *Å prøve ut noe nytt*. Tromsø: UIT. Upublisert studentoppgave

Utdanningsdirektoratet (2006) *Læreplan i Kunst og Håndverk (KHV1-01)* Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/KHV1-01/>

Utdanningsdirektoratet (2017). *Hva er fagfornyelsen?* Hentet fra <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/læreplanverket/fagfornyelsen/hva-er-fornyelse-av-fagene/>

Utdanningsdirektoratet (2017) *Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/37f2f7e1850046a0a3f676fd45851384/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen.pdf>

Vedlegg 1: Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (SND)

Olav Kansgar Straum

9006 TROMSØ

Vår dato: 22.06.2018

Vår ref: 60653 / 3 / LH

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning – ikke meldepliktig

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 06.05.2018 for prosjektet:

60653	Forskningsoppgave LRU -3680
Behandlingsansvarlig	UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens overste leder
Daglig ansvarlig	Olav Kansgar Straum
Student	Nina Pedersen

Hva vurderer vi?

Vi vurderer om prosjektet er omfattet av melde-/konsesjonsplikt og om prosjektet lar seg gjennomføre i henhold til lovverket. På den neste siden er vår vurdering av hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Når gjelder meldeplikten?

Meldeplikten gjelder kun prosjekter som skal behandle personopplysninger elektronisk eller systematisere sensitive opplysninger manuelt, ordnet etter navn eller fødselsnummer.

Hva må du gjøre dersom du likevel skal behandle personopplysninger?

Dersom prosjektopplegget endres og det likevel blir aktuelt å behandle personopplysninger, må du sende inn nytt meldeskjema.

Vi avslutter oppfølging av prosjektet

Siden prosjektet ikke er meldepliktig avslutter vi all oppfølging av prosjektet.

Se våre [nettsider](#) eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Lise Aasen Haveraaen

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg 2: Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (SND)

Kari Doseth Opstad

9006 TROMSØ

Vår dato: 22.06.2018

Vår ref: 60655 / 3 / LH

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning – ikke meldepliktig

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 06.05.2018 for prosjektet:

60655	<i>LRU-3582 Kunst og Håndverk</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens overste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Kari Doseth Opstad</i>
<i>Student</i>	<i>Vivi-Ann Sørhovd</i>

Hva vurderer vi?

Vi vurderer om prosjektet er omfattet av melde-/konsesjonsplikt og om prosjektet lar seg gjennomføre i henhold til lovverket. På den neste siden er vår vurdering av hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Når gjelder meldeplikten?

Meldeplikten gjelder kun prosjekter som skal behandle personopplysninger elektronisk eller systematisere sensitive opplysninger manuelt, ordnet etter navn eller fødselsnummer.

Hva må du gjøre dersom du likevel skal behandle personopplysninger?

Dersom prosjektopplegget endres og det likevel blir aktuelt å behandle personopplysninger, må du sende inn nytt meldeskjema.

Vi avslutter oppfølging av prosjektet

Siden prosjektet ikke er meldepliktig avslutter vi all oppfølging av prosjektet.

Sø våre [nettsider](#) eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Lise Aasen Haveraaen

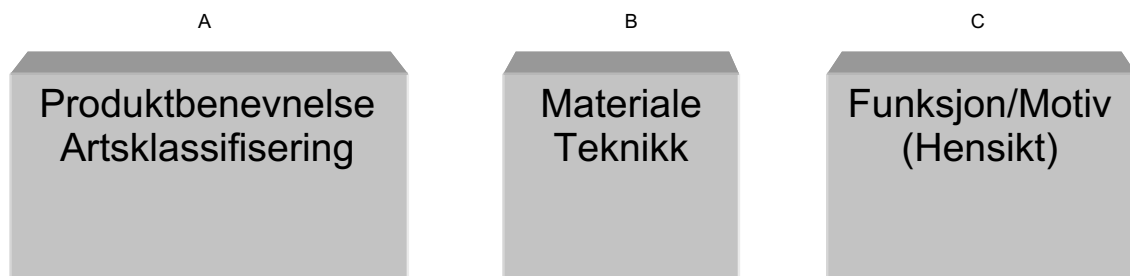
Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS   Harald Hårfagres gate 29   Tel: +47-55 58 21 17   nsd@nsd.no   Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data   NO-5007 Bergen, NORWAY   Faks: +47-55 58 96 50   www.nsd.no

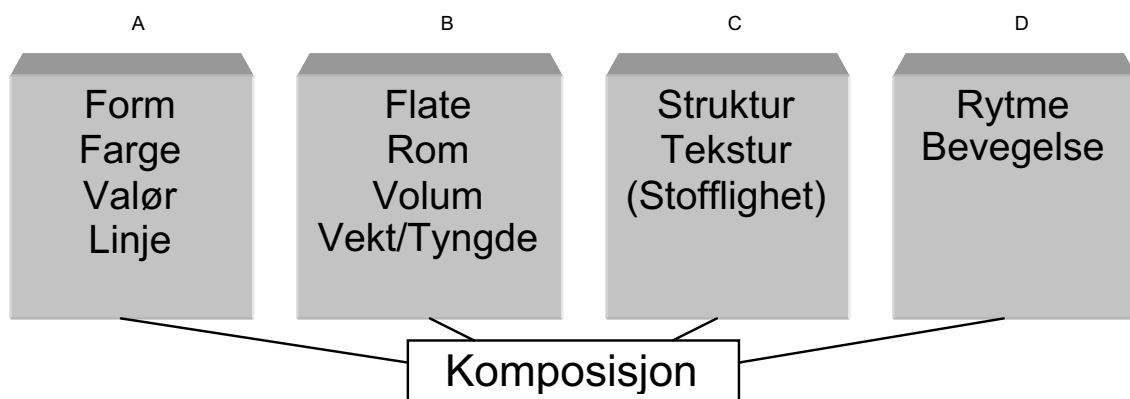
Vedlegg 3: Jutrem (1975) PRODUKTUTVIKLINGSMODELL

PRODUKTVURDERING

1. BASEBESKRIVELSE

2. FORMALESTETISK BESKRIVELSE (Objektiv)

3. OPPLEVELSESBESKRIVELSE (Subjektiv)

4. MILJØBESKRIVELSE (Sekundær)

Etter Arne Jon Jutrem

VURDERING

Vedlegg 4: Godkjenning opphavsrett Ane Graff

Fra: Ane Graff 1 [mailto:anegraff@gmail.com]
Sendt: 11. oktober 2018 10:43
Til: Vivi-Ann Sæmhovd <vivi-ann@ht.tr.no>
Kopli: me@anegraff.com
Emne: Re: Opphavsrett. Søker tillatelse til å bruke bilder av dine verk i min Masteroppgave.

Det er helt fint! Ane

On 11 Oct 2018, at 10:33, Vivi-Ann Sæmhovd <vivi-ann@ht.tr.no> wrote:

Hei Ane

Jeg skriver en fagdidaktisk master i Kunst og Håndverk ved Norges Arktiske Universitet i Tromsø

Tema er aldringsteksturer og metoden er utforskende tilnærming. Undersøkelsen og prosessene handler om å søke etter eget uttrykk. Jeg har latt meg inspirere av dine verk i min sakken etter *min fornemmelse* og i denne sammenheng søker jeg tillatelse til å bruke bilder av dine verk i min oppgave.

Bildene *the bruise*, *through stone* og *throw* er hentet fra din hjemmeside og jeg vil oppfylle gitte betingelser for kredittering.

Mvh Vivi-Ann Sæmhovd

Vedlegg 5: Godkjenning opphavsrett John Godly

Fra: Conrad Jon Godly [mailto:cjg@conradjgodly.com]
Sendt: 11. oktober 2018 11:21
Til: Vivi-Ann Sæmhovd <vivi-ann@ht.tr.no>
Emne: Re: Seeking permission to use pictures of your works in my Master's thesis.

Hi Vivi-Ann,

Thank you for contacting me regarding your request. I really appreciate that. Please go ahead to use some images of the *Ursprung* (Genesis) works for your master in art.

Good luck and with best regards,
Conrad

Am 11.10.2018 um 11:00 schrieb Vivi-Ann Sæmhovd <vivi-ann@ht.tr.no>:

Hi Mr Godly

I am writing a master in arts and crafts at the Norwegian Arctic University.

Themes are texture. The processes are about searching for my own expression. I have been inspired by your works and my question in this context is permission from you to use pictures of your works *ursprung* in my text.

The pictures are taken from your website and I will fulfill certain conditions for crediting.

With best regards
Vivi-Ann Sæmhovd

